

Välfärdstendens 2009

Innehåll

Inledning	3
Hälsan och tryggheten vid sjukdom	4
Arbetslivet och tryggheten vid arbetsskada	12
Arbetsmarknaden och tryggheten vid arbetslöshet	17
Familjelivet och tryggheten vid föräldraledighet	23
Döden och tryggheten för efterlevande	25
Ålderdomen och tryggheten som pensionär	29
Svenskarnas förtroende för den offentliga välfärden	32
Slutsatser	37

Inledning

Svenska statens utgifter för sjukdom, arbetsskador, arbetslöshet, föräldrapenning, efterlevandepension och ålderspension uppgick till nästan 400 miljarder kronor förra året. Det motsvarar drygt hälften av statens utgifter. Därutöver tillkommer utgifter från de kollektivavtalade och privata försäkringarna som kompletterar de lagstadgade försäkringsförmånerna. Uppskattningsvis kan det handla om närmare 120 miljarder kronor. Vad kan svenskarna förvänta sig för trygghet för dessa pengar och vad har de själva för behov av och attityder till välfärden i allmänhet och socialförsäkringsförmånerna vid arbetsförmåga i synnerhet? Dessa frågor står i centrum för Folksam årliga undersökning – **Välfärdstendens 2009**.

Vi begränsar vår undersökning till förvärvsarbetade personer i åldrarna 18-65 år och huvudsakligen till inkomstbaserade försäkringsförmåner. Till vår hjälp har vi haft Synovate som har genomfört 2 521 intervjuer under perioden 16 april – 12 maj i år. Av de intervjuade arbetar 86 procent på arbetsplatser med kollektivavtal, medan nio procent saknar motsvarande avtal och fem procent är osäkra på vilka villkor som gäller på deras arbetsplats. Det betyder att mellan 360 000 till 560 000 anställda kan stå utanför kollektivavtalens försäkringsskydd. Spelar detta någon roll för deras trygghet när olyckan är framme? Låt oss se!

Håkan Svärdman

Välfärdsanalytiker på Folksam

Hälsan och tryggheten vid sjukdom

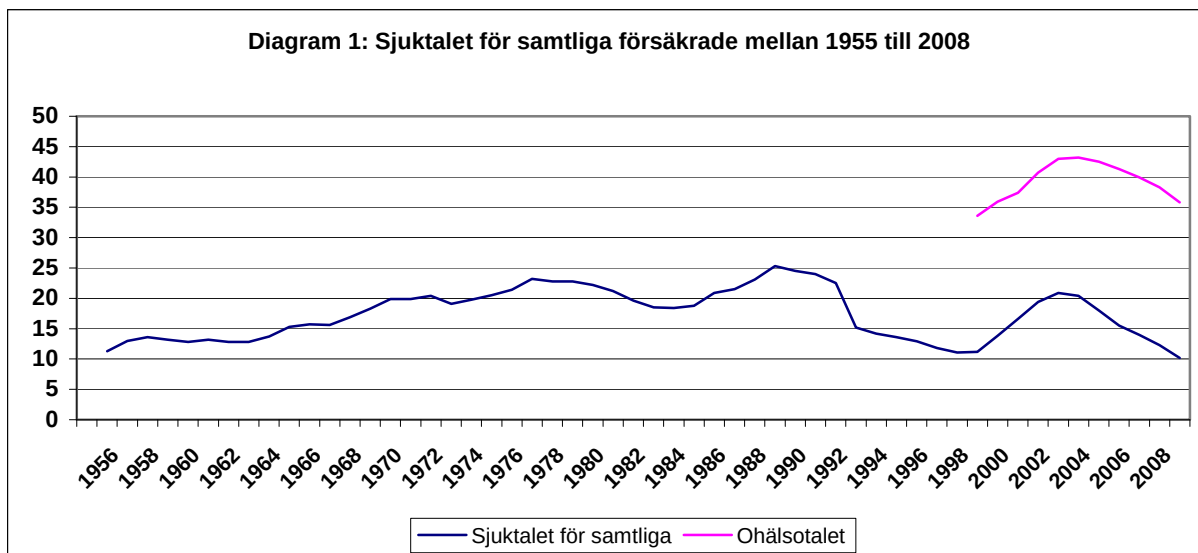
Sammanfattning

- Hälften av de förvärvsarbetande klarar högst 6 månaders sjukskrivning med bibehållen standard.
- En tredjedel av de förvärvsarbetande har en privat sjukförsäkring.
- Få känner till de kollektivavtalade försäkringsförmånerna vid förtidspension.

Sjukfrånvaron fortsätter att minska

Sedan år 2002 har sjuktalet¹ halverats och uppgick till endast 10,2 dagar vid årsskiftet. Det är den lägsta nivån som någonsin har noterats i sjukförsäkringens 54-åriga historia. Kombinationen av striktare villkor i försäkringen och den ekonomiska lågkonjunkturen förväntas leda till fortsatt minskning av sjukfrånvaron.

Diagram 1: Sjuktalet för samtliga försäkrade mellan 1955 till 2008

Källa: Försäkringskassan

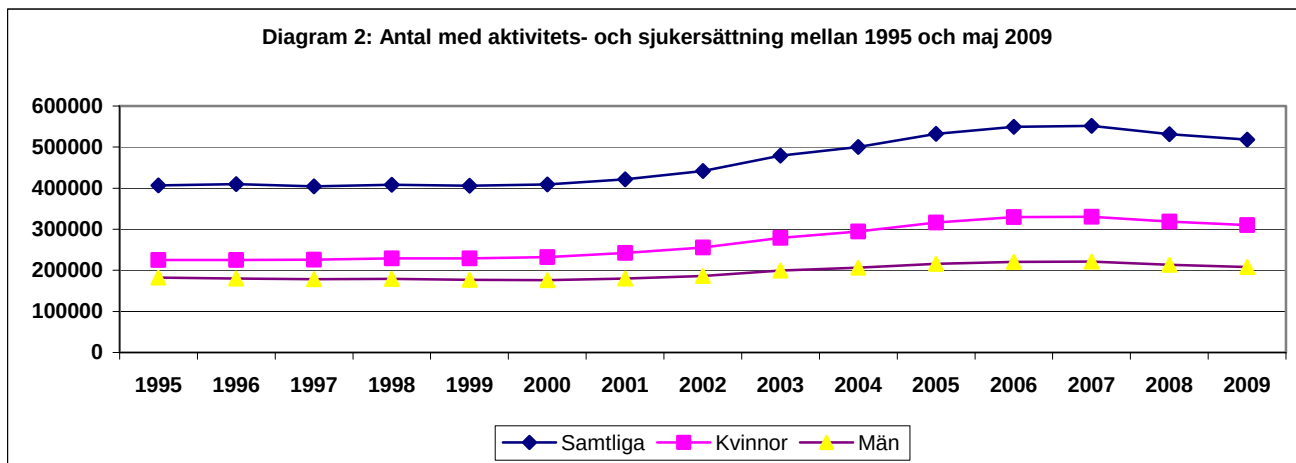
Fakta ruta om sjukskrivningsreglerna:

Sjukpenningen är begränsad till 914 dagar. Därefter måste man vara frisk i minst 87 dagar för att återigen kvala in i försäkringen. De första 364 dagarna ligger sjukpenningen på 80 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten. Därefter kan förlängd sjukpenning på 75 procent beviljas under högst 550 dagar. Undantag från tidsgränsen kan bli aktuell ifall den försäkrade har en mycket allvarlig sjukdom av livshotande karaktär. Då utgår så kallad fortsatt sjukpenning på 80 procent.

Försäkringskassan använder den så kallade rehabiliteringskedjan när arbetsförmågan bedöms. Under de första 90 dagarna i ett sjukfall bedöms arbetsförmågan mot ordinarie arbete. Från och med dag 91 till dag 180 ska Försäkringskassan och arbetsgivaren försöka hitta en möjlighet till omplacering för den försäkrade. Efter dag 180 ska arbetsförmåga provas mot hela arbetsmarknaden, vilket kan aktualisera en uppsägning.

¹ Antal utbetalda dagar med sjukpenning per sjukpenningförsäkrad. Alla dagar räknas som en dag oavsett omfattningen är hel, halv osv. Dagar med sjuklön från arbetsgivare ingår inte i sjuktalet

Antalet personer med sjuk- och aktivitetsersättning (tidigare förtidspension) ökade stadigt mellan åren 1997 och 2007. I juli månad förra året skedde ett trendbrott då antalet personer med denna ersättning började minska. I slutet av maj månad i år uppgick antalet personer med sjuk- och aktivitetsersättning till 518 021, vilket är 23 124 stycken färre än samma månad förra året.

Källa: Försäkringskassan

Ersättningen vid sjukdom minskar

Första sjukmånaden ligger ersättningsnivån på 83 procent för flertalet anställda med kollektivavtal (se tabell 1). Anställda utan avtal har 78 procent. Andra sjukmånaden stiger nivån för anställda med avtal till 86 procent, medan avtalslösa och privatanställda arbetare med lön över ersättningstaket får sänkt ersättning. Som mest blir skillnaden 6 360 kronor i månaden. Efter 364 sjukdagar sänks ersättningen till 75 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten, men på grund av beräkningsreglerna för sjukpenning hamnar kompensationsgraden på 72 procent.

Den faktiska kompensationsgraden vid sjukdom är emellertid lägre på grund av försäkringsersättningar inte omfattas av det så kallade jobbskatteavdraget. På pappret sägs att sjukpenningen under det första året ska motsvara 80 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) Men om en person med en månadslön på 20 000 kronor är sjuk i ett helt år och saknar kollektivavtal motsvarar helårsersättningen 75 procent av vad han eller hon skulle ha fått ut lön efter skatt under motsvarande tid. Om ersättningen omfattades av samma beskattningsregler som lön skulle personen ha haft 9 000 kronor mer i ersättning.²

Skillnaden i ersättningsnivå mellan personer med respektive utan kollektivavtal ökar ytterligare om deras arbetsförmåga blir varaktigt nedsatt. Utan avtal får man endast sjukersättning. Ersättningen motsvarar då i bästa fall 62 procent av tidigare nettolön (se tabell 2). Om ett kollektivavtal finns stiger ersättningsnivån vanligtvis till 75 procent. I kronor blir skillnaden mellan en statsanställd och en anställd utan avtal 4 250 kronor per månad vid en månadslön på 30 000 kronor.

² Sammanlagd nettoersättning vid ett års sjukskrivning, enligt skattetabell 31: sjuklön 738 kr x 13 dagar + sjukpenning 510 kr x 315 dagar - 50 561 i skatt = 138 043 kr/år. Nettoårslön motsvarar 240 000kr - 56 919 kr i skatt = 183 081 kr/år. Ersättningen beskattad som lön: 188 604 - 41 511 kr = 147 093 kr/år. Andra sjukskrivningsåret blir ersättningen 70 procent (sjukpenning 478 kr x 365 dagar - 45 725 kr i skatt /183 081 kr i nettolön = 0,703)

Tabell 1: Försäkringsskyddet vid tillfällig och långvarig sjukdom, ersättningsnivå i kr per månad och andel (%), bruttoersättning.

Inkomst	Anställd utan kollektivavtal		Privatanställd arbetare		Privatanställd tjänsteman		Statsanställd		Kommun- och landstingsanställd	
Månadslön, kr	20 000	30 000	20 000	30 000	20 000	30 000	20 000	30 000	20 000	30 000
Ersättning första sjukmånaden, kr/månad	15 545 (78 %)	21 540 (72 %)	16 565 (83 %)	23 352 (79 %)	16 597 (83 %)	24 932 (83 %)	16 597 (83 %)	24 932 (83 %)	16 597 (83 %)	24 932 (83 %)
Ersättning andra sjukmånaden, kr/månad	15 300 (77 %)	19 620 (65 %)	17 213 (86 %)	23 018 (77 %)	17 272 (86 %)	25 980 (86 %)	17 272 (86 %)	25 980 (86 %)	17 272 (86 %)	25 980 (86 %)
Ersättning efter 364 sjukdagar, kr/månad	14 340 (72 %)	18 390 (61 %)	14 340 (72 %)	19 200 (64 %)	14 340 (72 %)	21 313 (71 %)	14 340 (72 %)	21 750 (73 %)	14 340 (72 %)	21 750 (73 %)
Ersättning efter 914 sjukdagar, kr/månad	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

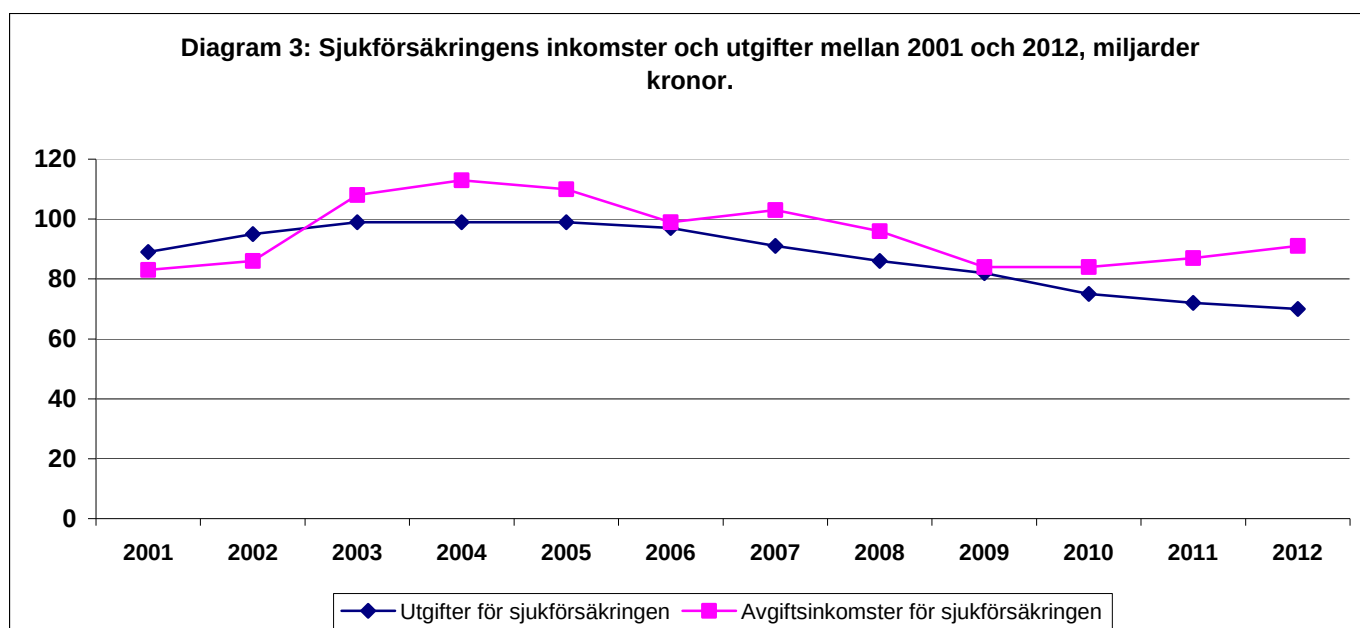
Tabell 2: Försäkringsersättning vid varaktig sjukdom, nettoersättningsnivå i kr per månad och andel (%) av nettolön*

Inkomst	Anställd utan kollektivavtal		Privatanställd arbetare		Privatanställd tjänsteman		Statsanställd		Kommun- och landstingsanställd	
Månadslön	20 000	30 000	20 000	30 000	20 000	30 000	20 000	30 000	20 000	30 000
Månadslön efter skatt	15 515	22 515	15 515	22 515	15 515	22 515	15 515	22 515	15 515	22 515
Sammanlagd nettoersättning vid varaktig sjukdom, kr/månad	9 633 (62 %)	12 480 (55 %)	11 610 (75 %)	15 126 (67 %)	11 610 (75 %)	16 516 (73 %)	11 610 (75 %)	16 730 (74 %)	11 610 (75 %)	16 516 (73 %)

* Nettoersättningsnivån är beräknad utifrån skattetabell 31 för 2009.

Sjukförsäkringen fortsätter att gå med överskott

Minskad sjukfrånvaro och oförändrad sjukförsäkringsavgift bibehåller överskottet i sjukförsäkringen på en hög nivå. Sedan år 2002 har försäkringen gått med rejält överskott och antas även göra det under åren 2009 till 2012. Det samlade överskottet beräknas uppgå till 48 miljarder kronor under denna period. För att få utgifter och avgifter i balans bör avgiften sänkas med 1,53 procentenheter, enligt Försäkringskassan. Regeringen avser emellertid inte att sänka avgiften.

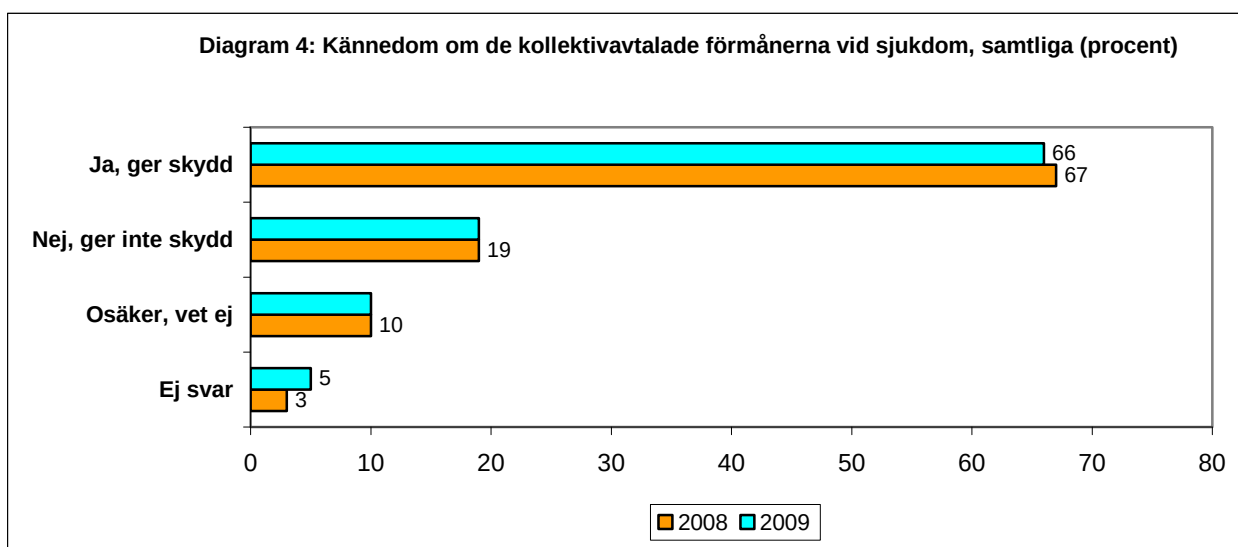

Källa: Försäkringskassan, Budgetunderlagen från år 2003 till 2008.

Kunskaperna om försäkringsskyddet vid sjukdom varierar kraftigt

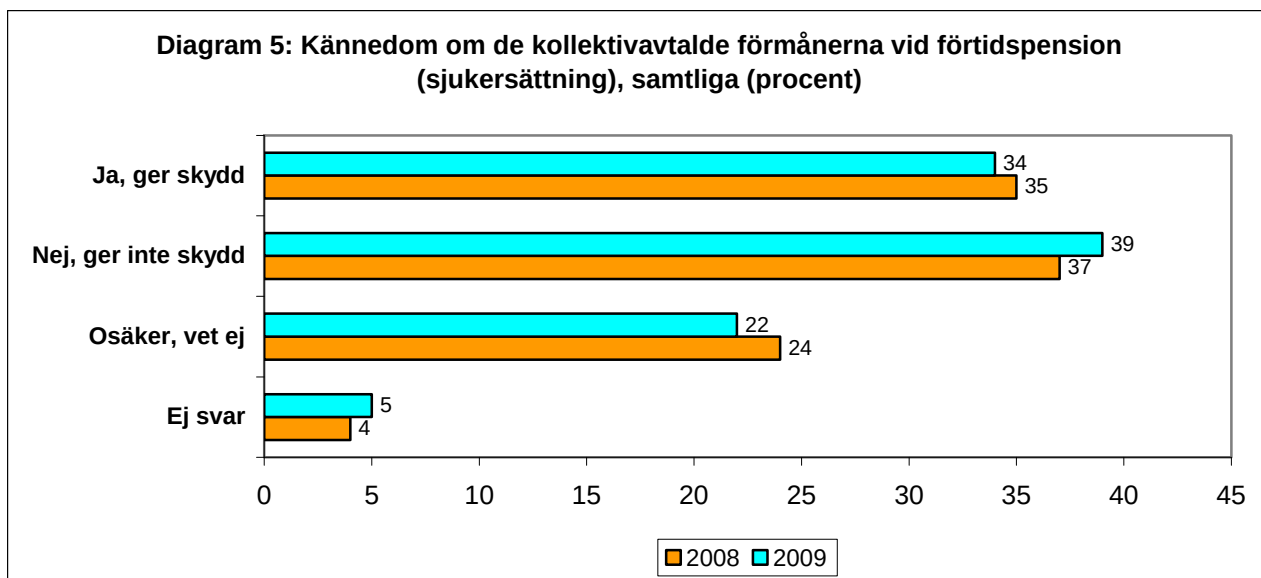
Sjukdom är den vanligaste orsaken till frånvaro från arbetet enligt Folksam's intervjuundersökning. Av samtliga intervjuade uppger 16 procent att de har varit sjuka under minst två veckor de senaste tre åren. Männens sjukfrånvaro uppgick till 13 procent, medan motsvarande andel för kvinnorna var 20 procent. Bland LO-medlemmarna uppgick sjukfrånvaron till 23 procent, 17 procent bland TCO-medlemmarna och endast 11 procent hos SACO-medlemmarna.

Två tredjedelar av samtliga som deltog i intervjuundersökningen har kännedom om de kollektivavtalade försäkringsförmånerna vid sjukdom. Den högsta andelen återfinns bland LO-medlemmarna där 75 procent har vetskap om förmånerna medan motsvarande andel för TCO-medlemmarna är 67 procent och 66 procent för SACO-medlemmarna.

Tabell 3: Ger kollektivavtalet ett försäkringsskydd vid sjukdom?						
	2008			2009		
	Ja	Nej	Osäker	Ja	Nej	Osäker
Totalt	67	19	10	66	19	10
Män	70	18	9	67	20	8
Kvinnor	65	20	12	66	18	12
Ålder 18-29	60	18	14	65	13	10
Ålder 30-44	72	71	59	67	22	9
Ålder 45-59	71	18	10	70	20	9
Ålder 60+	59	25	9	62	18	12
SACO	72	20	7	66	22	11
TCO	64	26	9	67	24	7
LO	78	12	10	75	15	9

Av de förvärvsarbetade är det däremot endast en tredjedel som känner till de kollektivavtalade försäkringsförmånerna vid förtidspension, eller sjuk- och aktivitetsersättning. I likhet med kännedomen om försäkringsskyddet vid sjukdom noteras den högsta nivån hos LO-medlemmarna där 37 procent känner till förmånerna vid förtidspension, motsvarande andel bland TCO- och SACO-medlemmarna är 34.

Tabell 5: Ger kollektivavtalet ett försäkringsskydd vid förtidspension?						
	2008			2009		
	Ja	Nej	Osäker	Ja	Nej	Osäker
Totalt	35	37	24	34	39	22
Män	39	37	21	36	40	19
Kvinnor	32	37	27	32	39	24
Ålder 18-29	42	30	21	36	31	22
Ålder 30-44	35	35	28	31	41	26
Ålder 45-59	33	44	22	35	44	19
Ålder 60+	34	36	23	36	37	19
SACO	27	45	28	34	41	24
TCO	39	38	21	34	45	19
LO	40	35	23	37	36	26

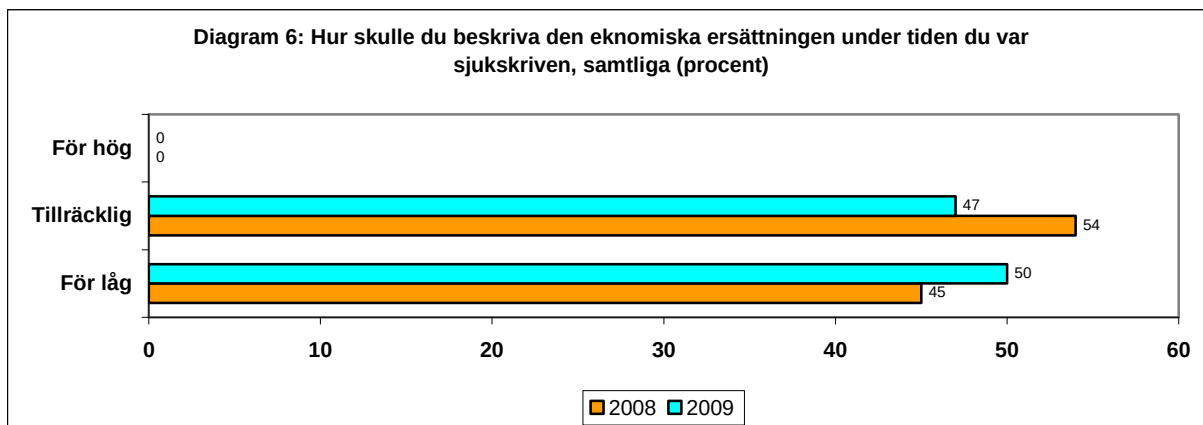
Färre tycker att ersättningen vid sjukdom är tillräckligt hög

Av de intervjuade som har varit sjukskrivna i mer än två veckor under de senaste tre åren är det 47 procent, som tycker att ersättningen under sjukskrivningstiden var tillräcklig.³

Motsvarande andel förra året var 54 procent. Andelen som tycker ersättningen var för låg uppgår till 45 procent, vilket är fem procentenheter lägre jämfört med förra året.

Framför allt bland männen ökar andelen som tycker att ersättningen är för låg vid sjukdom.

Missbelåtenheten med ersättningen under sjukskrivningstiden är högst bland LO-medlemmarna där endast 41 procent anser ersättningen var tillräckligt hög. Medan motsvarande andel hos TCO-medlemmarna är 48 procent och hela 72 procent bland SACO:s medlemmar.

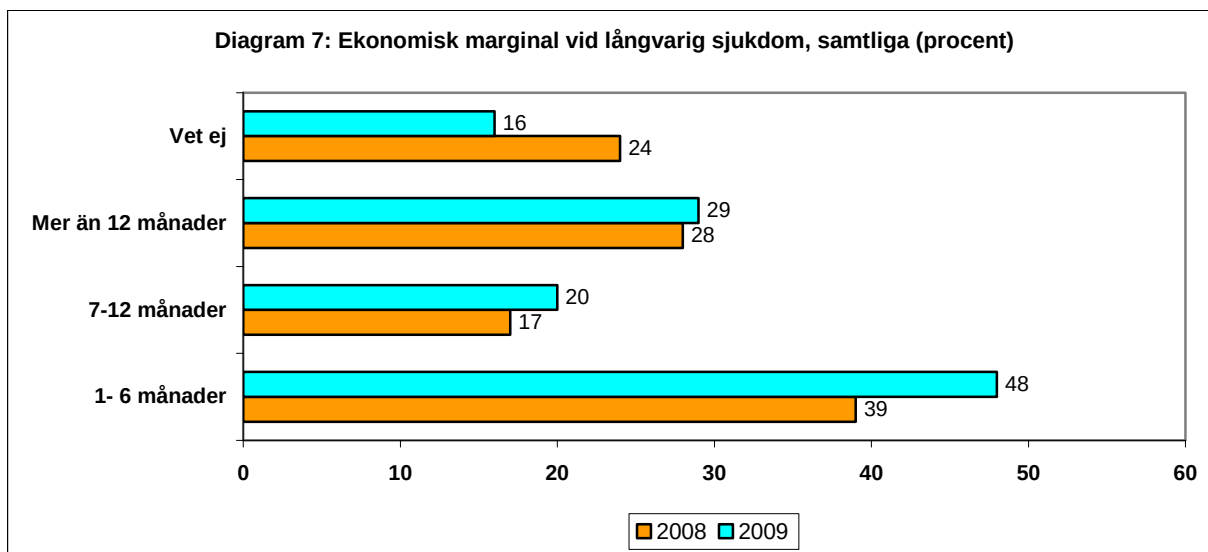
Tabell 6: Hur skulle du vilja beskrivna den ekonomiska ersättningen du hade under sjukskrivningstiden?						
	2008			2009		
	För hög	Tillräcklig	För låg	För hög	Tillräcklig	För låg
Totalt	0	54	45	0	47	50
Män	0	64	36	0	50	48
Kvinnor	0	46	53	0	45	52
Ålder 18-29	0	71	29	0	58	36
Ålder 30-44	0	68	32	0	46	54
Ålder 45-59	0	43	57	0	42	55
Ålder 60+	0	50	48	0	50	47
SACO	0	62	38	0	72	28
TCO	0	51	49	0	48	50
LO	0	57	43	0	41	58

³ Med ersättning åsyftas den sammanlagda ersättningen, det vill säga sjukpenning, ersättningar från kollektivavtalade och privata sjukförsäkringar.

Allt färre tror att de kan bibehålla sin standard vid sjukdom

Andelen som upplever att marginalerna är små om de skulle drabbas av långvarig sjukskrivning har ökat kraftigt jämfört med förra årets undersökning. Nästan hälften av intervjuade tror att de inte skulle klara att bibehålla sin standard i mer än sex månader som sjukskriven. Därefter skulle man vara tvungen att ta av besparingar, låna av anhöriga, sälja egendom eller flytta till mindre bostad.

Var tredje anser sig dock kunna bibehålla sin standard i mer än 12 månader. Varannan LO-medlem tror sig klara högst 6 månaders sjukskrivning innan standarden påverkas, medan motsvarande andel för SACO-medlemmarna är 44 procent och 42 procent för TCO-medlemmarna. Den bredaste ekonomiska marginalen har SACO-medlemmarna där drygt en tredjedel skulle klara av att bibehålla sin standard i mer än 12 månader vid sjukdom

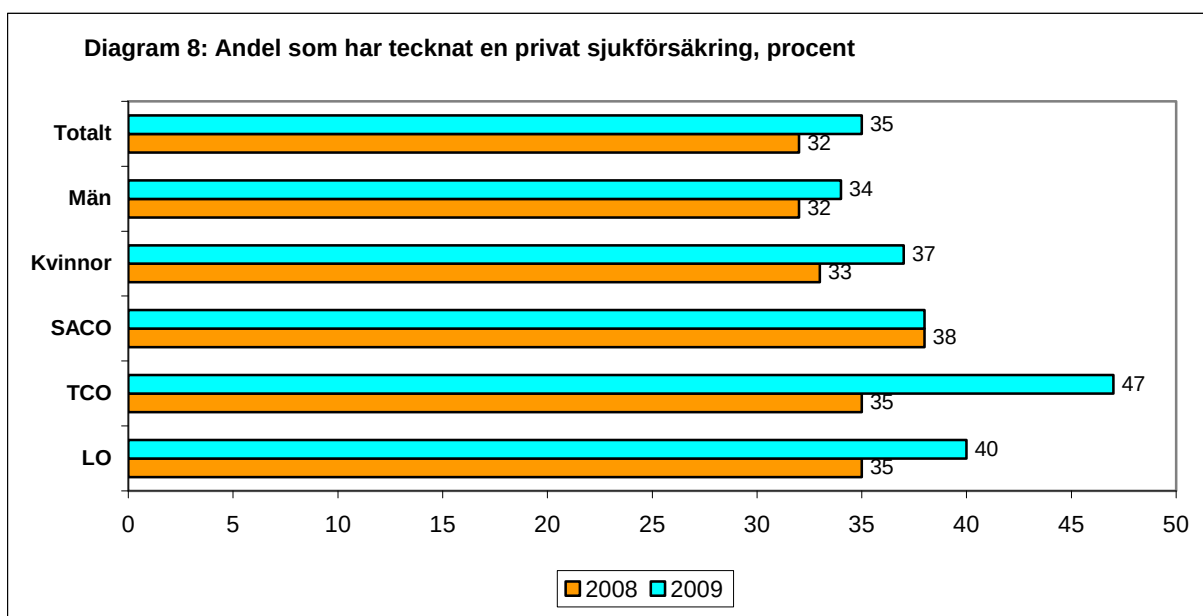

Tabell 7: Om du av någon anledning blev sjukskriven, under hur lång tid skulle bibehålla din standard innan du skulle behöva ta av besparingar, låna av anhöriga, sälja egendom som bil eller dylikt eller flytta till mindre bostad? procent (%)

	2008			2009		
	1- 6 månader	7-12 månader	Mer än 12 månader	1- 6 månader	7-12 månader	Mer än 12 månader
Totalt	39	17	28	48	20	29
Män	43	18	30	48	21	32
Kvinnor	35	17	27	48	18	26
Ålder 18-29	43	9	20	59	15	18
Ålder 30-44	45	19	29	47	24	34
Ålder 45-59	33	19	34	48	21	30
Ålder 60+	31	17	27	41	15	28
SACO	32	24	47	44	25	34
TCO	30	18	31	42	25	35
LO	46	17	26	50	19	28

Fler skaffar privat sjukförsäkring

Andelen av de intervjuade som har tecknat en privat sjukförsäkring uppgår till 35 procent, vilket är en ökning jämfört med förra årets undersökning. Bland äldre personer och hos TCO-medlemmarna har andelen med privata sjukförsäkringar ökat mest. Nästan varannan TCO-medlem har i dag en privat sjukförsäkring, medan motsvarande andel hos LO-medlemmarna är 40 procent och 38 procent hos SACO-medlemmarna. Sannolikt kan ökningen delvis förklaras av att vi i årets undersökning vidgade frågeställningen till att även omfatta gruppförsäkringar via facket. Anledningen till att vi har gjort denna komplettering är att vi tror att människor i allmänhet inte associerar fackliga medlemsförsäkringar med privat försäkring.

Tabell 8: Har du eller planerar du teckna en privat försäkring, antingen individuellt eller som gruppförsäkring genom facket som ger ersättning vid sjukdom?, procent.

	2008		2009	
	Har	Planerar	Har	Planerar
Totalt	32	5	35	4
Män	32	6	34	5
Kvinnor	33	5	37	3
Ålder 18-29	29	8	24	6
Ålder 30-44	40	8	39	6
Ålder 45-59	34	3	37	3
Ålder 60+	20	1	36	1
SACO	38	5	38	5
TCO	35	2	47	3
LO	35	6	40	4

Arbetslivet och tryggheten vid arbetsskada

Sammanfattning.

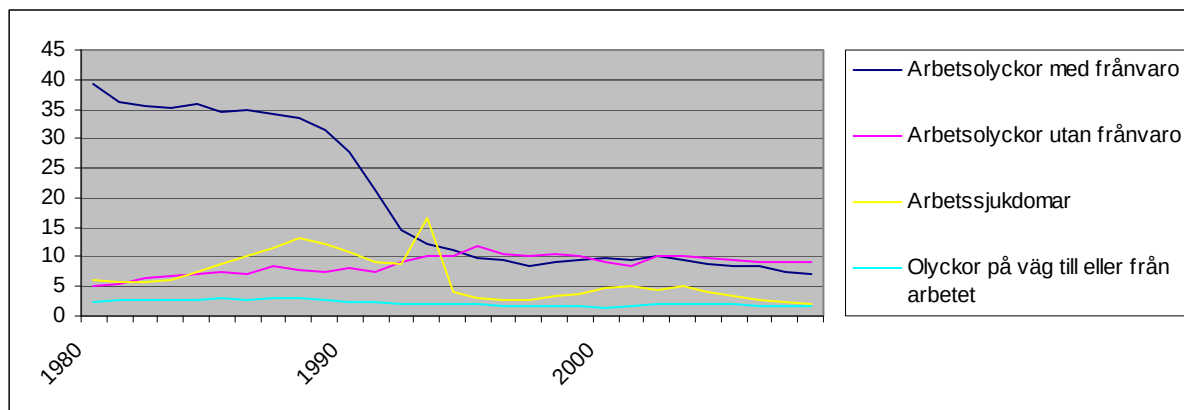
- Åtta av tio känner till det kollektivavtalade skyddet vid arbetsskada.
- Ersättningen vid arbetsskada urholkas på grund av förändrade skatteregler.
- Staten tar hem 15 miljarder kronor från arbetsskadeförsäkringen.

Automatiseringen av industrin och ett framgångsrikt arbetsmiljöarbete har minskat riskerna i arbetslivet kraftigt de senaste 20 åren. En utveckling som fortsätter. Drygt 105 000 arbetsskador rapporterades under år 2008. Hela 80 000 av dessa skador berodde på olyckor och 11 000 var förorsakade av sjukdomar. Omkring 35 procent av arbetsolyckorna ledde till sjukfrånvaro. Mest olycksdrabbade är män som arbetar i skogen, gruvorna, industrin och inom polisen.

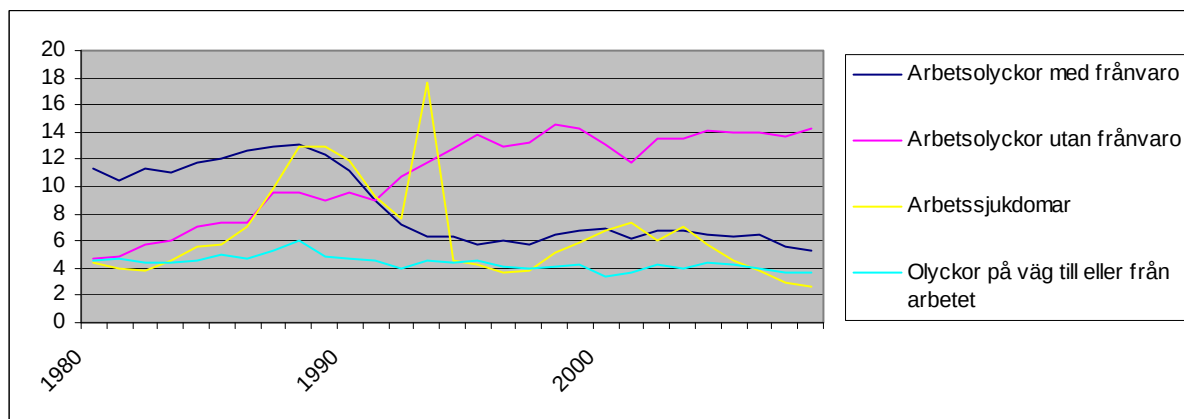
Dödsolyckorna i arbetslivet minskade konstant mellan åren 1955 och 1995. Sedan dess har det inträffat mellan 60 till 70 dödsolyckor per år. Drygt 90 procent av de förolyckade var män. Omkring 40 procent av dödsolyckorna sker i företag med mindre än 5 anställda och var femte olycka drabbar enskilda företagare. En svag tendens till ökning av dödsolyckorna kunde skönjas mellan åren 2003 och 2007, men lyckligtvis bröts denna negativa utveckling under år 2008.

Diagram 5 och 6: Antal arbetsskador per 1000 förvärvsarbetande åren 1980-2008, män respektive kvinnor.

Män:

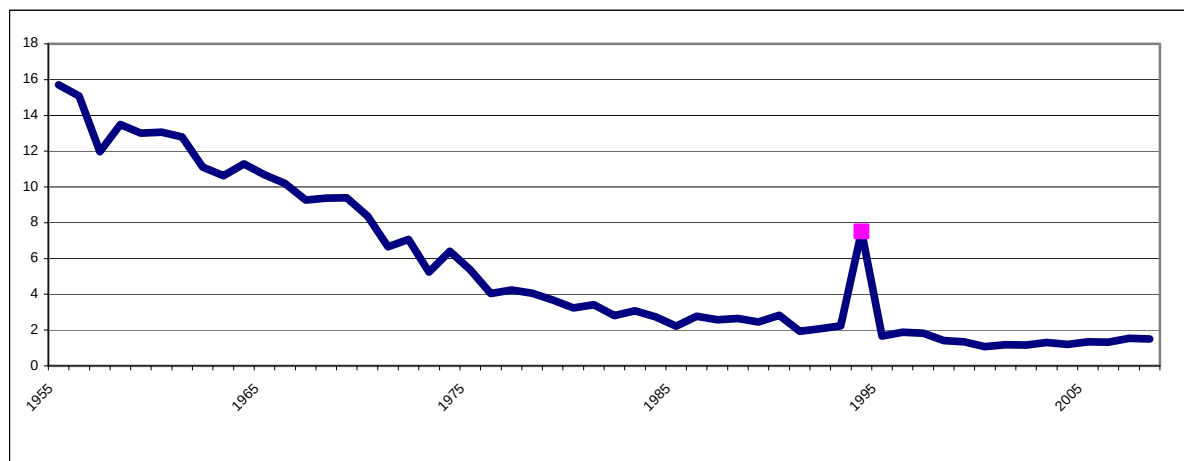

Kvinnor:

Källa: Arbetsmiljöverket/SCB

Diagram 7: Antal dödsolyckor i arbetet per 100 000 arbetstagare från år 1955 till 2008

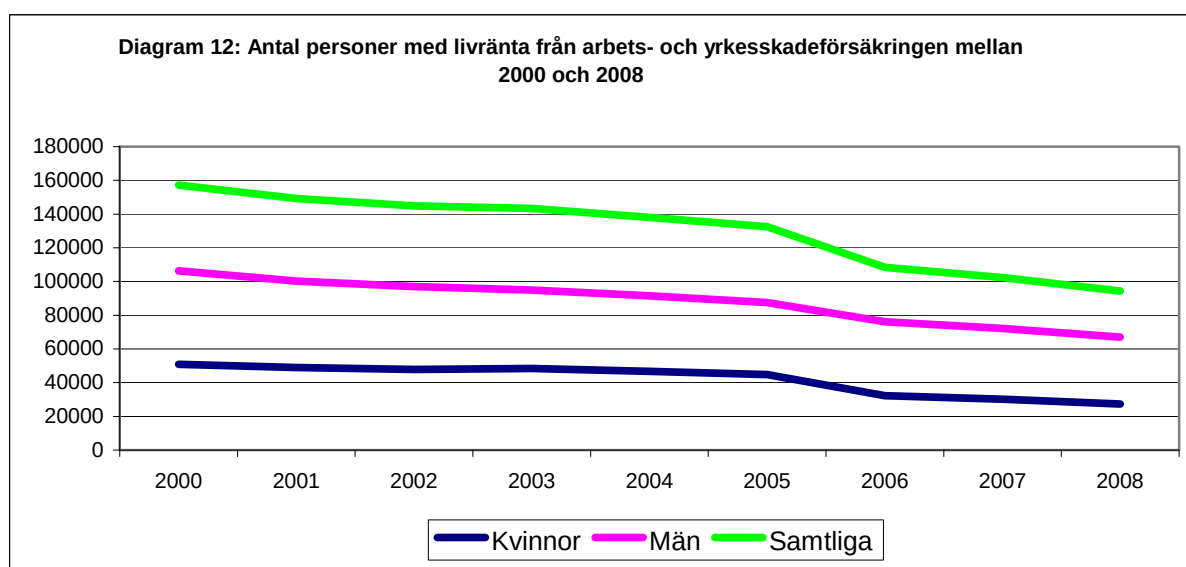

Källa: Arbetsmiljöverket/SCB

Arbetsskadeförsäkringen

Personer som drabbas av arbetsskador kan ha rätt till ersättning enligt lagen om arbetsskadeförsäkring. Till skillnad från sjukförsäkringen så har arbetsskadeförsäkringen till syfte att ersätta 100 procent av inkomstförlusten. Ersättningen utgår antingen i form av livränta eller omställningslivränta och/eller barnlivränta om arbetstagaren avlider på grund av arbetsplatsolycka.

Ett mindre riskfyllt arbetsliv och striktare villkor i arbetsskadeförsäkringen har medverkat till att allt färre beviljas livränta. Sedan år 2000 har antalet minskat med drygt 60 000 personer. Få av de arbetsskadade återkommer till arbetslivet efter att livräntan har beviljats.⁴

Källa: Försäkringskassan

Livräntan ersätter inkomstförlusten vid ekonomiskt invaliditet, det vill säga att den skadade har fått en sådan nedsättning av arbetsförmågan som leder till att han eller hon måste gå ned i arbetstid eller inte kan fortsätta i sitt yrke och därmed byta till något annat som ger lägre lön.

Livräntan kan högst bli 100 procent av 7,5 prisbasbelopp i årsinkomst, vilket motsvarar 26 750 kronor i månaden. Arbetsskadeförsäkring ger emellertid ingen ersättning vid kortvarig nedsättning av arbetsförmågan eller så kallad medicinsk invaliditet som är kopplad till en kroppslig funktionsnedsättning på grund av skadan.

Det är här avtalsförsäkringen Trygghetsförsäkring vid arbetsskada (TFA) kommer in i bilden. TFA finns i tre snarlika versioner, en för privatanställda arbetare och tjänstemän (TFA), en för kommun- och landstingsanställda (TFA-KL) och en som täcker statsanställda, den så kallade Personskadeavtalet (PSA).

TFA försäkringarna ger ersättning för både medicinsk – och ekonomisk invaliditet. Ersättning utgår även för sjukvårdskostnader, sveda och verk, rehabilitering, begravningskostnader, förlust av underhåll till efterlevande samt särskilda olägenheter.

⁴ Svärdman, Fallucka eller trampolin, 2009, Premiss förlag

Från 100 procent till 93 procent i ersättning vid arbetsskada

Tabell 9 och 10 visar ersättningsgraden för anställda vid kortvarig och varaktig nedsättning av arbetsförmågan på grund av arbetsskada. Arbetar man på en arbetsplats med kollektivavtal så blir ersättningsgraden omkring 96 procent vid kortvarig arbetsförmåga, medan man på de avtalslösa arbetsplatserna enbart får sjukpenning som högt motsvarar 77 procent av lönen. Vid varaktig arbetsförmåga blir ersättningsgraden cirka 93 procent för samtliga anställda med en inkomst under 26 750 kronor i månaden och 91 procent för alla som har en inkomst över detta tak och arbetar på en arbetsplats med avtal. Skillnaden i beskattning av lön och försäkringsersättning innebär följaktligen att arbetsskadade inte blir ekonomiskt skadelösa.

Leder arbetsskadan till sjukhusvård och invaliditet kan anställda på företag med avtal få ersättning för detta enligt exemplet i tabell 11. Motsvarande ersättning kan endast bli aktuell för anställda på avtalslösa arbetsplatser om företaget har tecknat en olycksfallsförsäkring eller om den anställda stämmer sin arbetsgivare i allmän domstol.

Tabell 9: Försäkringsskydd mot inkomstförlust vid arbetsskada som leder till 100-procentig arbetsförmåga under 150 dagar, bruttoersättning

Inkomst	Anställda med kollektivavtal		Anställd utan kollektivavtal	
Månadslön	20 000	30 000	20 000	30 000
Sammanlagd bruttoersättning, kr/månad	19 245 (96 %)	29 080 (97 %)	15 300 (77 %)	20 460 (68 %)

Beräkningen är baserad på 2009 års prisbasbelopp.

Tabell 10: Försäkringsskydd mot inkomstförlust vid arbetsskada som leder till 100 procentig varaktig arbetsförmåga, nettoersättning.*

Inkomst	Anställda med kollektivavtal		Anställd utan kollektivavtal	
Månadslön	20 000	30 000	20 000	30 000
Månadslön efter skatt	15 515	22 515	15 515	22 515
Sammanlagd nettoersättning, kr/månad.	14 380 (93 %)	20 380 (91 %)	14 380 (93 %)	18 824 (86 %)

Nettoersättningsnivån är beräknad utifrån skattetabell 31 för 2009 och prisbasbeloppet för detta år.

Tabell 11: Försäkringsersättning för medicinsk invaliditet och sveda och verk på grund av arbetsskada, bruttoersättning.

Ersättningar från Trygghetsförsäkring vid arbetsskada (TFA).	Anställda med kollektivavtal	Anställda utan kollektivavtal
Ersättning för sveda och värk*	31 800	0
Ersättning för medicinsk invaliditet	213 000	0
Total ersättning	244 800	0

Exemplet utgår från antagandet att de skadade personerna är 50 år och blir invalidiserade på grund av en arbetsolycka, men fortsätter att arbeta minst 25 procent efter olyckan kan följande ersättningar bli aktuella: Ersättning för sveda och verk är beräknat på sex månaders sjukhusvård för svåra skador (5 300 kr per månad x 6).

Kraftiga överskott i arbetsskadeförsäkringen

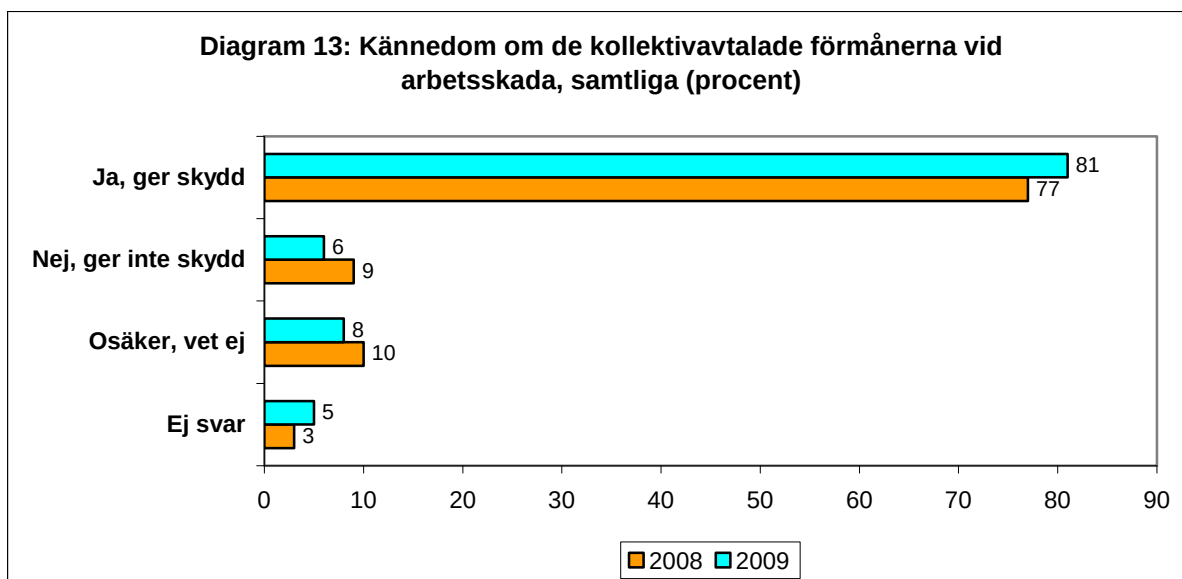
Den statliga arbetsskadeförsäkringen finansieras via arbetsgivaravgiften och uppgår till 0,68 procent av den sammanlagda lönesumman. I likhet med sjukförsäkringen gör staten ett rejält överskott på arbetsskadeförsäkringen. Enligt Försäkringskassans prognos kommer försäkringen att gå med 15 miljarder kronor i överskott under de närmaste fyra åren.⁵ För att få balans mellan utgifter och avgifter bör avgiften sänkas från 0,68 procent till 0,35 procent. Ingen avgiftssänkning är aktuell, enligt regeringen.

⁵ Försäkringskassans budgetunderlag, del 2, 2009-02-18

Stor kännedom om försäkringsskyddet vid arbetsskada.

Endast tre procent av de intervjuade har varit borta från arbetet på grund av arbetsskada minst två sammanhängande veckor under de senaste tre åren.

Jämfört med fjolårets undersökning har kännedomen om kollektivavtalade försäkringsskyddet vid arbetsskada ökat något. I dag känner åtta av tio till dessa förmåner. Endast 6 procent tror att avtalen saknar motsvarande skydd. Medan 8 procent är osäkra om detta. Kännedomen är högre bland män (83 %) än hos kvinnor (79 %) Kunskapsnivån bland de fackliga medlemmarna är högst inom LO-förbunden där 89 procent känner till försäkringsskyddet vid arbetsskada. Motsvarande andel hos SACO-medlemmarna är 85 procent och 84 procent hos TCO-medlemmarna.

Tabell 12: Ger kollektivavtalet ett försäkringsskydd vid arbetsskada?						
	2008			2009		
	Ja	Nej	Osäker	Ja	Nej	Osäker
Totalt	77	9	10	81	6	8
Män	80	9	8	83	6	6
Kvinnor	74	9	12	79	6	10
Ålder 18-29	68	12	11	73	8	7
Ålder 30-44	82	9	8	84	6	8
Ålder 45-59	82	7	10	84	6	8
Ålder 60+	70	11	13	78	5	10
SACO	85	7	7	85	8	6
TCO	76	14	10	84	8	7
LO	85	4	1	89	3	6

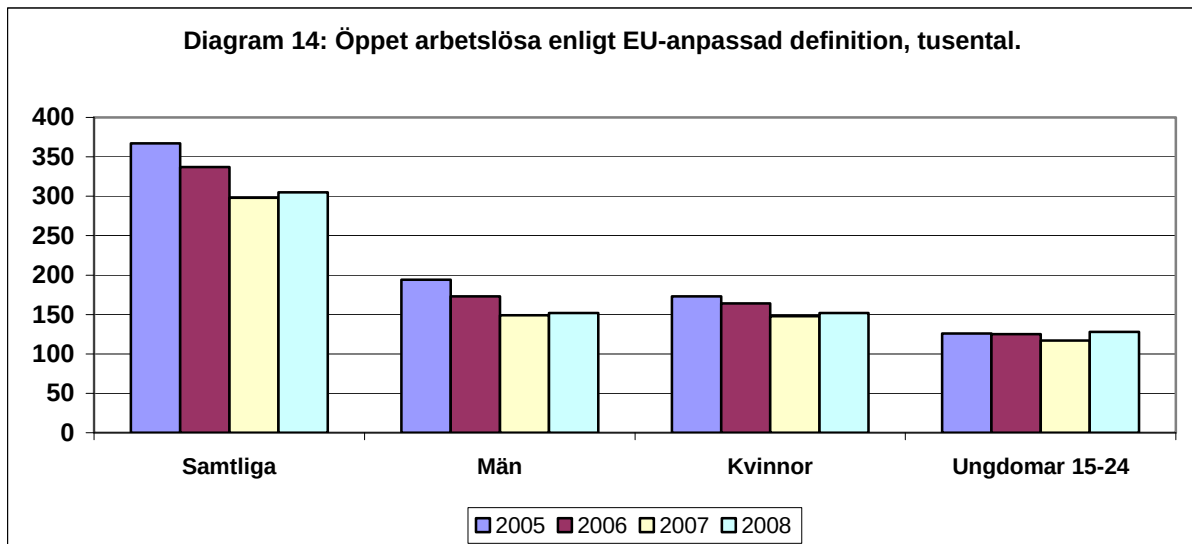
Arbetsmarknaden och tryggheten vid arbetslöshet

Sammanfattning

- Endast en fjärdedel av de heltidsarbetslösa får en ersättning som motsvarar 80 procent av tidigare lön.
- Fler skaffar sig privata kompletterande arbetslöshetsförsäkringar.
- Knappt hälften av förvärvsarbetarna känner till det kollektivavtalade skyddet vid arbetslöshet.

Från och med sommaren 2005 fram till första halvåret 2008 utvecklades den svenska arbetsmarknaden mycket starkt. Sysselsättningen slog rekord, arbetslösheten och antalet varsel minskade kraftigt. Men under hösten 2008 svept en finansiell kris fram över världen. Konsekvenserna för arbetsmarknaden har blivit mycket kännbara. Alla kurvor pekar i fel riktning. Sedan förra året har arbetslösheten ökat från 6,3 till 8,3 procent. Regeringen befarar att denna andel ökar till 12 procent i slutet av 2011, vilket motsvarar nästan 600 000 människor.

Källa: SCB, AKU

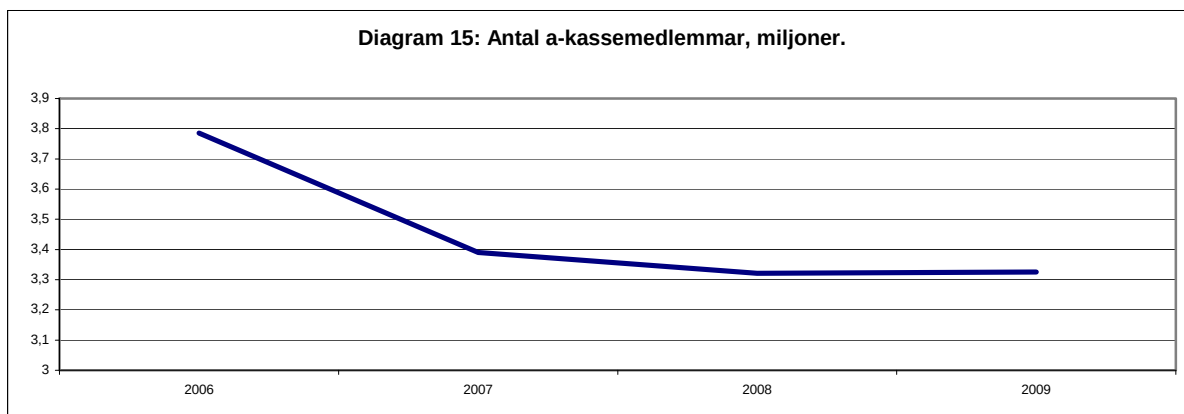
Källa: SCB, AKU

Förändringarna i arbetslöshetsförsäkringen har varit omfattande de senaste åren. Bland annat har följande villkorsändringar genomförts:

- Sänkt ersättningstak från 720 till 680 kronor per dag.
- Införande av en ersättningsstrappa som innebär att ersättningen successivt sänks under arbetslöshetsperioden, från 80 procent till 65 procent av tidigare lön.
- Förlängning av den historiskt beräknade inkomsten, från 6 till 12 månader.
- Förlängd karenstid från 5 till 7 vardagar.
- Höjd och differentierad a-kasseavgift
- Endast 75 ersättningsdagar för deltidsarbetslösa

Arbetslöshetsförsäkringen har alltså blivit både dyrare och otryggare. Villkorsskärpningarna har fått till konsekvens att många har sagt upp sitt medlemskap i a-kassorna. Sedan år 2006 har mer än 460 000 gått ur a-kassan. Sedan hösten 2008 kan en svag återhämtning noteras. Sammantaget betyder detta att närmare 40 procent av arbetskraften saknar en inkomstbaserad arbetslöshetsförsäkring och kan endast räkna med grundbeloppet på 320 kronor per dag vid arbetslöshet. För att locka tillbaka tidigare och nya medlemmar väljer

regeringen att sänka avgiften med 50 kronor i månaden och en tillfällig förkortning av medlemsvillkoret från 12 till 6 månader. Förslagen träder i kraft den 1 juli 2009 och gäller retroaktivt från och med den 1 januari i år.

Källa: IAF

Arbetslöshetsförsäkringsavgiften varierar kraftigt mellan de olika a-kassorna. Högst avgift har Alfa-kassan med 450 kronor per månad och lägst har Finans- och försäkringsbranschens a-kassa med 118 kronor.

Vid arbetslöshet ger den inkomstbaserade arbetslöshetsförsäkringen en ersättning som motsvarar 75 procent av en lön på 20 000 kronor, medan ersättningsnivån endast blir 50 procent för den som har en lön på 30 000 kronor. Vid en genomsnittlig månadsinkomst på 25 000 blir nettoersättningen vid ett års arbetslöshet 58 procent.⁶ Med de tidigare reglerna för ersättning och beskattning skulle ersättningen motsvara 63 procent av tidigare nettolön. Och vid en månadsinkomst på 18 700 stiger nettoersättningen till 74 procent. Det innebär att arbetslöshetsförsäkringen är på god väg att reduceras till ett grundskydd. Ersättningsnivån kan emellertid höjas avsevärt ifall löntagaren omfattas av kollektivavtal.

De avtalade försäkringsförmånerna vid arbetslöshet uppvisar stor variation sinsemellan. Inom den privata sektorn omfattas alla anställda av omställningsstödet, medan endast anställda över 40 år har möjlighet att få kontanterersättningen. Åldersgränsen för engångsbeloppet i AGF-KL för kommun- och landstingsanställda är 25 år och 45 år för den periodiska ersättningen. Den statliga avgångsersättningen gäller alla som varit anställda minst ett år.

De avtalade ersättningarna samordnas i regel med ersättningen från a-kassan så att den sammanlagda ersättningsnivån inte överstiger 80 procent av tidigare lön. Undantaget är ersättningarna som betalas ut som engångsbelopp från AGB till privatanställda arbetare och AGF-KL för kommun- och landstingsanställda. I tabell 13 har ersättningarna från AGB och AGF-KL slagits ut på 300 dagar, vilket förklarar varför mottagarna kan få en sammanlagd ersättning vid arbetslöshet över 80 procent av tidigare lön.

⁶ A-kasseersättningen vid 25 000 kr/mån är följande: 260 dagar X 680 kr ger 176 800kr/år. Nettoersättning enligt skattetabell blir 130 269 kr/år. Nettolönen skulle ha blivit 224 959 kr/år. Enligt tidigare regler skulle a-kasseersättningen bli följande: 100 dagar x 720kr + 160 dagar x 680 kr=180 000kr/år. Om denna ersättning beskattas enligt skattetabell 31 2009 för löneinkomst skulle nettobeloppet ha blivit 141 067 kr/år. Vid en månadsinkomst på 18 700 blir nettolönen 172 157kr/år och nettoersättningen 200 dagar x 680 kr + 60 dagar x 595 – 44 795kr i skatt.

Tabell 13: Ersättningsnivån under de första 100 dagarna i arbetslöshet, bruttoersättning

Inkomst	Privatanställd arbetare		Statsanställd		Kommun- och landstingsanställd		Privatanställd tjänsteman		Anställd utan kollektivavtal	
Månadslön	20 000	30 000	20 000	30 000	20 000	30 000	20 000	30 000	20 000	30 000
Sammanlagd ersättning, kr/månad	16 940 (85%)	16 940 (56%)	16 000 (80%)	24 000 (80%)	17 600 (88%)	18 920 (63%)	14 960 (75%)	21 000 (70%)	14 960 (75%)	14 960 (50%)

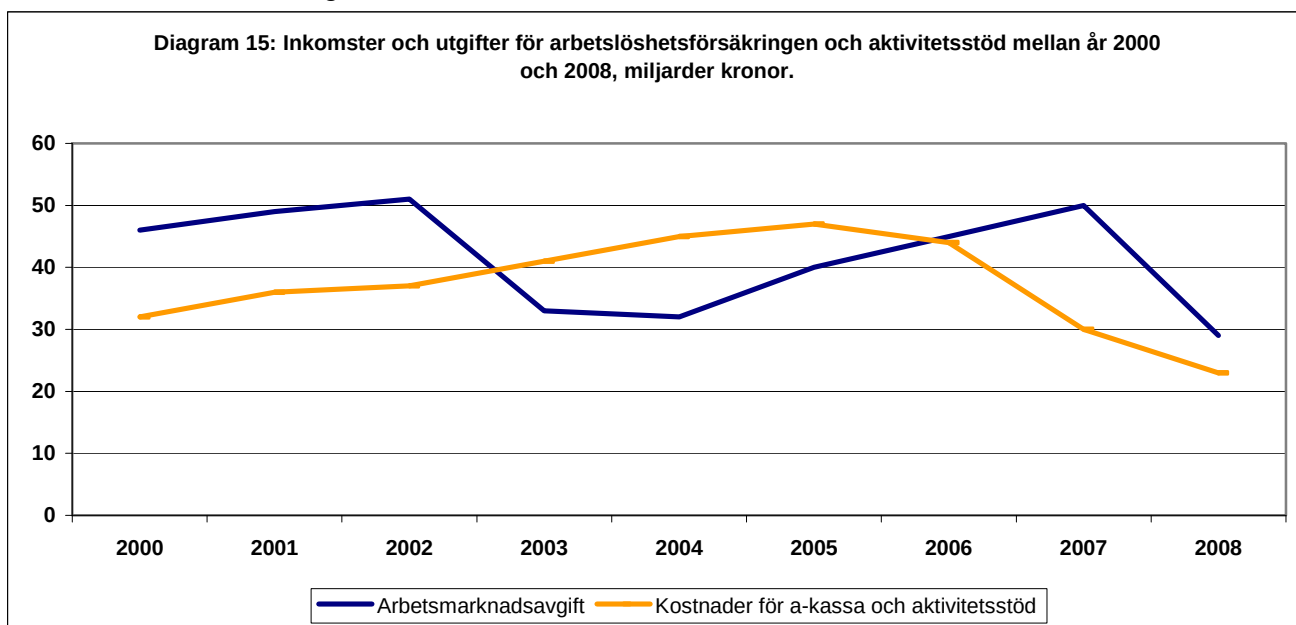
Beräknat på en person som är 40 år. AGB-beloppet (26 900/300 x 22) AGF-KL (20 000 x 0,3 x 6/300 x 22, samt 30 000 x 0,3 x 6/300 x 22).

Efter sänkningen av a-kassan har endast en fjärdedel av de heltidsarbetslösa en ersättning som motsvarar 80 procent av tidigare lön. Genomsnittersättningen under år 2008 var 12 826 kronor i månaden innan skatt. För personer med enbart grundbeloppet var ersättningen 5 632 kronor i månaden, brutto.⁷ I början av 2000-talet hade 70 procent av de arbetssökande ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Förra året hade denna andel minskat till 55 procent. Endast 22 procent av de arbetssökande under 25 år hade en arbetslöshetsersättning.⁸

Att efterfrågan på kompletterande inkomstförsäkring vid arbetslöshet ökar är inte överraskande mot denna bakgrund. Tidigare var det TCO- och SACO-förbunden som erbjöd sådana försäkringar för medlemmar med inkomster över ersättningstaket. Sedan år 2007 har även sju stycken LO-förbund startat motsvarande försäkringar, vilka i dag omfattar närmare 450 000 medlemmar.

Höjd avgift ger kraftiga överskott i arbetslöshetsförsäkringen

Av diagram 15 framgår att arbetslöshetsförsäkringen har gått med överskott sedan 2006. Förra året blev överskottet 6 miljarder kronor. Detta trots att arbetsmarknadsavgiften sänktes 2008 från 4,45 till 2,43 procent för att kompensera för höjningen av egenfinansieringsgraden av arbetslöshetsförsäkringen.

Källa: Ekonomistyrningsverket, Statsbudgetens utfall 2007 och 2008

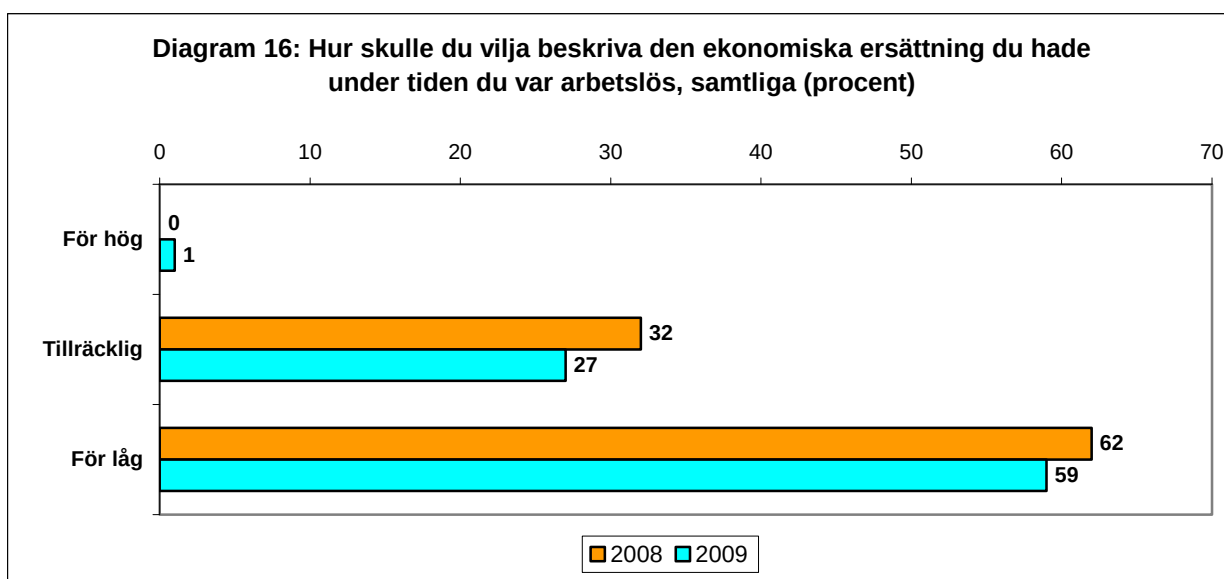
⁷ IAF, Utbetald ersättning per ersättningsdag år 2008

⁸ IAF, Arbetssökande med och utan arbetslöshetsersättning, 2009:7

Färre tycker att ersättningen vid arbetslöshet är tillräckligt hög

Den allt besvärligare situationen på arbetsmarknaden ger tydligt avtryck i Folksam intervjuundersökning. Jämfört med förra årets undersökning har andelen som de senaste tre åren varit arbetslös minst två sammanhängande veckor på grund av arbetslöshet ökat från fem till sju procent. Åtta procent av männen och fem procent av kvinnorna. Sju procent av LO-medlemmarna har varit arbetslösa i mer än två veckor de senaste tre åren och 4 procent av TCO-medlemmarna och 5 procent av SACO-medlemmarna.

Andelen personer med erfarenhet av arbetslöshet som tycker att den sammanlagda arbetslöshetsersättningen är tillräcklig har minskat från 32 till 27 procent, men samtidigt är det något färre som tycker att ersättningen är för låg. Tydligast är detta hos LO-medlemmarna där andelen som ansåg att ersättningen är för låg minskade från 78 till 47 procent, medan uppfattningen bland SACO-Medlemmarna har gått i motsatt riktning.

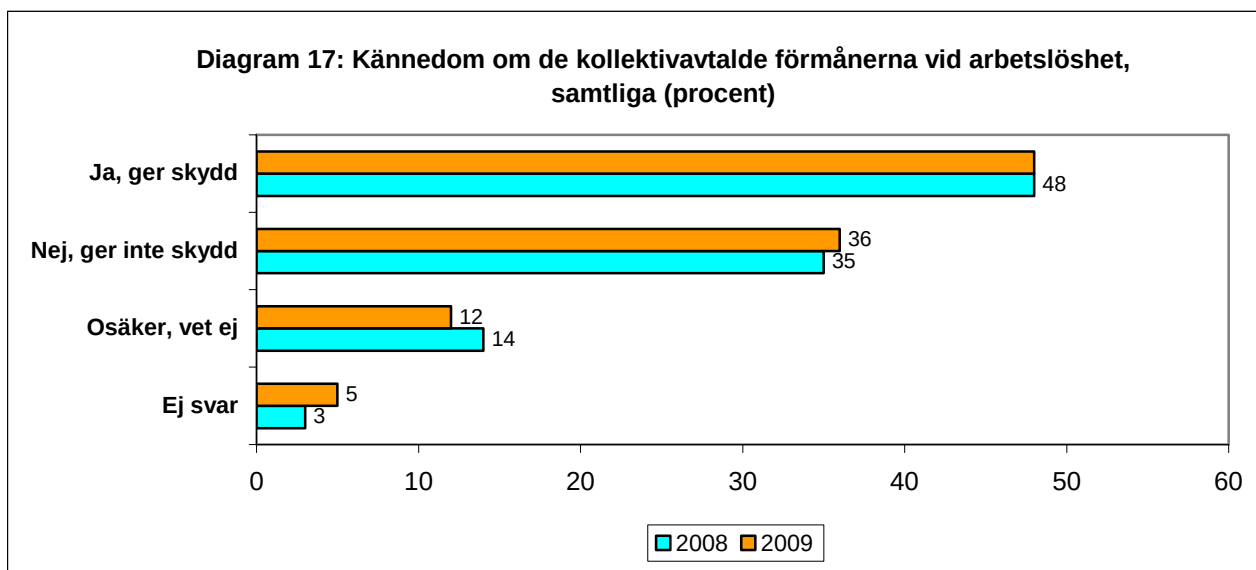

Tabell 14: Hur skulle du vilja beskriva den ekonomiska ersättningen du hade under tiden du var arbetslös?

	2008			2009		
	För hög	Tillräcklig	För låg	För hög	Tillräcklig	För låg
Totalt	0	32	62	1	27	59
Män	0	37	63	1	30	56
Kvinnor	0	27	61	0	22	67
Ålder 18-29	0	22	54	0	18	58
Ålder 30-44	0	54	46	0	43	55
Ålder 45-59	0	34	66	3	23	53
Ålder 60+	0	0	100	0	16	84
SACO	0	34	28	0	27	73
TCO	0	17	83	5	26	63
LO	0	22	78	0	33	47

Låg kännedom om skyddet vid arbetslöshet

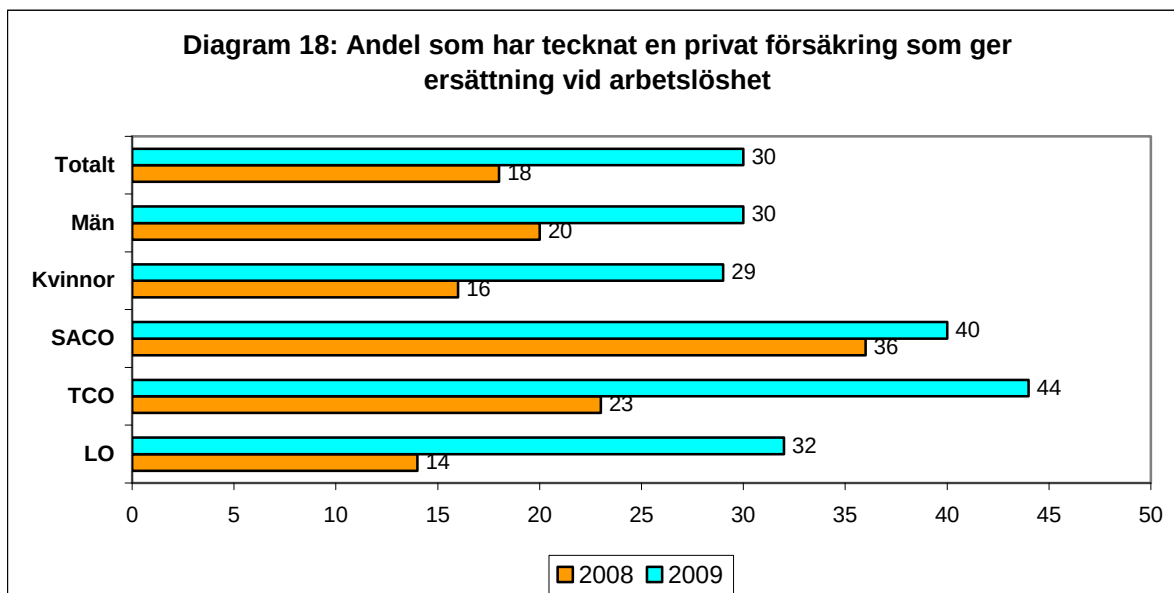
Inte mer än hälften av samtliga intervjuade känner till att kollektivavtalen innehåller försäkringsskydd för anställda som drabbas av arbetslöshet. Kännedomen om försäkringsskyddet är högst bland medlemmarna inom LO.

Tabell 15: Ger kollektivavtalet ett försäkringsskydd vid arbetslöshet?						
	2008			2009		
	Ja	Nej	Osäker	Ja	Nej	Osäker
Totalt	48	35	14	48	36	12
Män	53	36	9	47	39	9
Kvinnor	48	35	14	48	36	12
Ålder 18-29	41	33	19	39	39	10
Ålder 30-44	45	40	13	46	40	12
Ålder 45-59	57	33	10	52	35	11
Ålder 60+	44	31	18	51	29	13
SACO	48	40	11	46	42	11
TCO	49	35	16	50	38	11
LO	54	33	13	58	30	11

Kraftig ökning av andelen med "privat" a-kassa

Andelen personer som har tecknat en privat inkomstförsäkring har ökat från 18 till 30 procent det senaste året. Kraftigast är ökningen bland LO-medlemmarna där andelen har mer än fördubblats, från 14 till 32 procent. Hos TCO:s medlemmar ökade andelen från 23 till 44 procent. Medan ökningen bland SACO-förbundens medlemmar steg från 36 till 40 procent. Troligen innebär detta att merparten av samtliga anställda som ligger över ersättningstaket har kompletterat den offentliga arbetslöshetsförsäkringen med en privat inkomstförsäkring.

Tabell 16: Har du eller planerar du teckna en privat försäkring, antingen individuellt eller som grupp-försäkring genom facket som ger ersättning vid arbetslöshet?, procent.

	2008		2009	
	Har	Planerar	Har	Planerar
Totalt	18	6	30	6
Män	20	6	30	7
Kvinnor	16	5	29	5
Ålder 18-29	19	13	24	14
Ålder 30-44	22	6	32	7
Ålder 45-59	21	4	35	4
Ålder 60+	7	1	23	2
SACO	36	2	40	9
TCO	23	4	44	4
LO	14	6	32	4

Familjelivet och tryggheten vid föräldraledighet

Sammanfattning

- Anställda med kollektivavtal har 10 procentenheter högre ersättning vid föräldraledighet än anställda utan avtal.
- Staten förlorar 23 miljarder kronor på föräldraförsäkringen.
- Över hälften känner inte till de kollektivavtalade förmånerna vid föräldraledighet.

Den svenska föräldraförsäkringen är världsunik. Den ger föräldrarna rätt till ledighet i 480 dagar, 390 dagar med en ersättning som motsvarar 80 procent av lön upp till 35 700 kronor i månaden och 90 dagar på lägstanivån, 180 kronor per dag. Föräldraledigheten kan tas ut allt ifrån en åttondels dag till heldag och fram till barnet är 8 år eller slutat första klass. Sedan 1 juli förra året har föräldrar också möjlighet att få en så kallad jämställdhetsbonus på högst 13 500 kronor, i fall de delar föräldraledigheten lika emellan sig.

Vid vård av sjukt barn har föräldrarna möjlighet att söka tillfällig föräldrapenning. Förmånen finns i fyra former, men ersättningen är densamma. Det vill säga 80 procent av inkomstförlusten upp till 26 750 kronor i månaden. Inget avdrag för karensdag görs.

De kollektivavtalade förmånerna vid föräldraledighet baseras inte på försäkringslösningar, utan betalas direkt av arbetsgivaren. Vanligtvis krävs det ett års anställning innan man har kvalificerat sig för föräldralön enligt avtal. De flesta avtal ger en ersättning som motsvarar 10 procent av lönen under socialförsäkringstaket och 90 procent på lönedelar därutöver. Däremot skiftar ersättningsperioden. Statsanställda kan få ersättning i 360 dagar medan privatanställda arbetare och tjänstemän erbjuds 90 dagar med föräldralön. För den kommunala sektorn gäller föräldrapenningstillägg i 90 dagar med 10 % av lönebortfallet. Därutöver utbetalas utfyllnadslön över taket med 270 dagar med 80 %. Vanligtvis utgår inga avtalsförsäkringsförmåner för anställda som är lediga på grund av vård av sjukt barn och har rätt till tillfällig föräldrapenning. Endast inom det statliga avtalsområdet förekommer detta. Där garanteras anställda 80 procent av lönen på lönedelar över ersättningstaket.

Tabell 17 visar att i samtliga grupper på arbetsmarknaden där kollektivavtal gäller blir ersättningen 87 procent av lönen under de tre första månaderna som föräldraledig. Saknas avtal eller motsvarande förmån blir ersättningen 77 procent av tidigare lön.

Tabell 17: Ersättningsnivå under de tre första månaderna som föräldraledig, bruttoersättning.

Inkomst	Privatanställd arbetare		Statsanställd		Kommun- och landstingsanställd		Privatanställd tjänsteman		Anställd utan kollektivavtal	
Månadslön	20 000	30 000	20 000	30 000	20 000	30 000	20 000	30 000	20 000	30 000
Sammanlagd ersättning, kr/månad	17 300 (87%)	25 950 (87%)	17 300 (87%)	25 950 (87%)	17 300 (87%)	25 950 (87%)	17 300 (87%)	25 950 (87%)	15 300 (77%)	22 950 (77%)

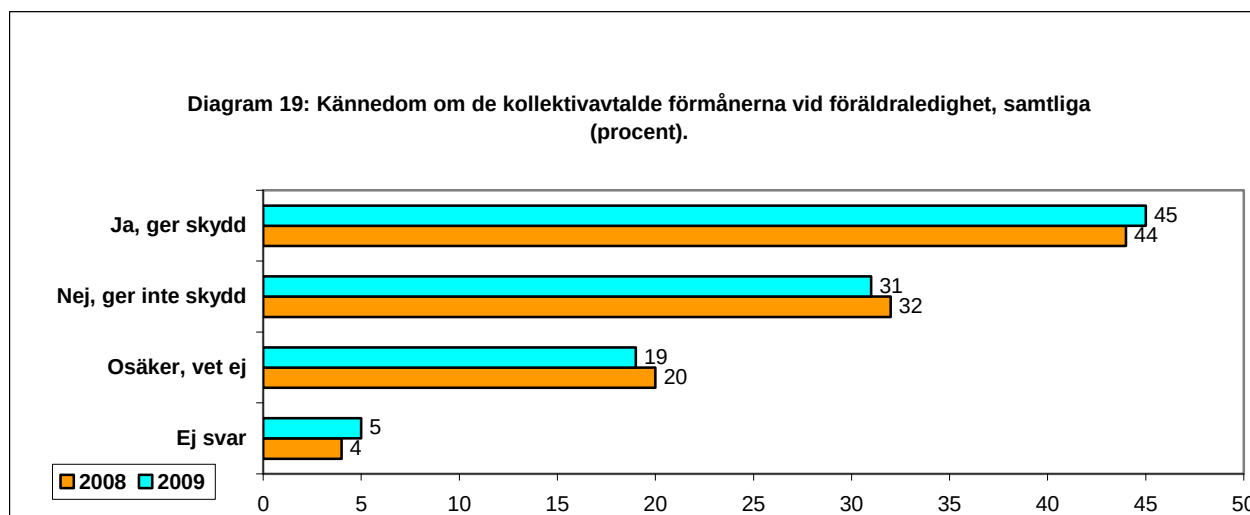
Föräldraförsäkringen är en förlustaffär för staten

Föräldraförsäkringen är den enda inkomstbaserade socialförsäkringen som går med underskott. Mellan åren 1999 och 2003 blev det förvisso ett mindre överskott, men sedan dess har kostnaderna varit högre än avgiftsintäkterna. Det samlade underskottet för perioden år 2009 till år 2012 uppskattar Försäkringskassan till drygt 23 miljarder kronor.

Inte ens hälften känner till ersättningsförmånerna vid föräldraledighet

Av samtliga som deltog i Folksam:s intervjuundersökning hade 10 procent varit föräldralediga minst två veckor under de senaste tre åren. Förra året var motsvarande andel 13 procent. Föräldraledighet är vanligast i åldersgruppen 30-44 år där andelen uppgår till 25 procent. Nästan var femte SACO-medlem har varit föräldraledig under den aktuella perioden och var tionde medlem inom LO- och TCO-förbunden.

Endast 45 procent av de intervjuade känner till att kollektivavtalen innehåller förmåner för anställda som tar ut föräldraledighet. Var tredje person tror att skyddet saknas, medan var femte är osäker. Kännedomen är högst bland den yngre åldersgruppen 18-29 år där 57 procent känner till förmånerna. Bland fackliga medlemmar är kännedomen något högre än genomsnittet i undersökningen. Jämfört med förra årets undersökning är förändringarna små.

Tabell 18: Ger kollektivavtalet ett försäkringsskydd vid föräldraledighet?						
	2008			2009		
	Ja	Nej	Osäker	Ja	Nej	Osäker
Totalt	44	32	20	45	31	19
Män	45	35	17	46	34	16
Kvinnor	44	30	22	45	29	22
Ålder 18-29	57	19	17	58	18	13
Ålder 30-44	44	41	13	47	36	15
Ålder 45-59	41	37	21	39	37	22
Ålder 60+	40	23	30	43	26	23
SACO	49	38	12	48	36	16
TCO	44	36	19	46	39	14
LO	46	30	23	48	29	21

Döden och tryggheten för efterlevande

Sammanfattning

- Det offentliga efterlevandeskyddet är starkt för småbarnsfamiljer, men svagare för par utan barn
- Många anställda utan kollektivavtal är "halvförsäkrade" jämfört med anställda med avtal.
- Hälften har tecknat en privat olycks- och dödsfallsförsäkring

Änkepensionssystemet avskaffades 1990 och ersattes med ett nytt offentligt efterlevandeskydd i form av omställningspension, förlängd omställningspension, barnpension och efterlevandestöd till barn. Skyddet omfattar gifta och sammanboende med barn. Skyddet är särskilt starkt för småbarnsfamiljer, men desto svagare för par utan barn.

Två former av efterlevandeskydd finns i avtalsförsäkringarna. Dels ett som är kopplat till avtalspensionen, dels en tjänstegrupplivsförsäkring (TGL). Den sistnämnda är obligatorisk för samtliga anställda på arbetsmarknaden som omfattas av kollektivavtal. Utformningen av avtalspensionssystemens efterlevandeskydd skiftar mycket mellan avtalsområdena.

Förmånstagare till TGL är i regel make, registrerad partner, sambo och barn. Ersättningen består av ett grundbelopp på högst 6 prisbasbelopp (256 800 kronor), ett barnbelopp på högst 2 prisbasbelopp (85 600 kronor) och begravningshjälp på 0,5 prisbasbelopp (21 400 kronor).

Efterlevandeskyddet i avtalspensionssystemen är obligatoriskt för offentligt anställda, men frivilligt för flertalet privatanställda. Familjepension för privata tjänstemän är emellertid ett undantag som omfattar alla med en lön som överstiger socialförsäkringssystemets ersättningstak.

Tabell 19 visar den sammanlagda ersättningsnivån när en familj drabbas av dödsfall. Beräkningarna baseras på följande antaganden. En förälder, som är 40 år, avlider och efterlämnar en maka och två barn i åldrarna 5 och 9 år. De privatanställda har inte valt efterlevandeskydd (återbetalningsskydd) i sin avtalspension. Vi antar att samtliga personer uppfyller gällande villkor i respektive avtalsförsäkring. Den sammanlagda ersättningen från TGL beräknas till 449 400 kronor. Vi antar att beloppet placeras och utbetalas månadsvis under 10 år.

Efterlevande till statsanställda får den högsta sammanlagda ersättningen vid dödsfall. Under de första tre åren efter dödsfallet får de efterlevande 128 procent av den avlidnes inkomst om han tjänade 20 000 kronor i månaden. Även kommun- och landstingsanställda som har lön under ersättningstaket kan räkna med en ersättningsgrad på över 100 procent av den avlidnes lön. Ersättningen skulle kunna bli ännu högre om de offentligt anställda även valt ett återbetalningsskydd för sin premiebestämda tjänstepension. Ersättningsgraden för privatanställda är 86 procent om man tjänade 20 000 kronor i månaden och 63 procent för de som tjänade 30 000 kronor i månaden.

Anställda på avtalslösa företag har endast rätt till ersättning från det offentliga efterlevandeskyddet och då blir den sammanlagda ersättningen vid dödsfall 68 procent om man tjänade 20 000 kronor i månaden och endast 51 procent vid 30 000 kronor i månaden.

Tabell 19: Sammanlagd ersättningsnivå under de första tre åren efter dödsfallet, bruttoersättning

	Privatanställd arbetare		Statsanställd		Kommun- och landstingsanställd		Privatanställd tjänsteman		Anställd utan kollektivavtal	
Månadslön	20 000	30 000	20 000	30 000	20 000	30 000	20 000	30 000	20 000	30 000
Omställningspension och förlängd omställningspension enligt lag, kr/månad*.	7 597	7 597	7 597	7 597	7 597	7 597	7 597	7 597	7 597	7 597
Barnpension enligt lag, kr/månad	5 930	7 650	5 930	7 650	5 930	7 650	5 930	7 650	5 930	7 650
Efterlevandepension till vuxen enligt tjänstepensionsavtal, kr/månad	0	0	4 280	4 280	3 000	4 500	0	0	0	0
Efterlevande pension till barn enligt tjänstepensionsavtal, kr/månad.	0	0	4 000	6 000	2 800	4 200	0	0	0	0
TGL, kr/månad	3 727	3 727	3 727	3 727	3 727	3 727	3 727	3 727	0	0
Total ersättning, kr/månad under de första	17 254	18 974	25 534	29 554	23 054	27 674	17 254	18 974	13 527	15 247
Ersättningens andel av den avlidnes lön	86 %	63 %	128 %	99 %	115 %	92 %	86 %	63 %	68 %	51 %

* Beräkning av efterlevandepensionsunderlaget: Fiktiv och faktisk pensionsbehållning för personerna med en månadsinkomst på 20 000: (240 000 x 0,185 x 25 + 800 000/16,11) och för personerna med en månadsinkomst på 30 000: 360 000 x 0,185 x 25 + 800 000/16,11

Döden fortsätter att vara en vinstaffär för staten

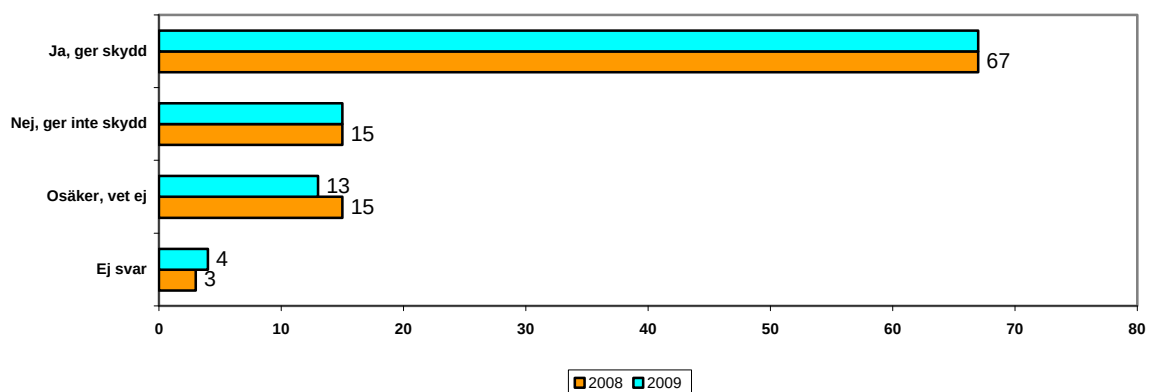
Sedan år 2000 har avgifterna för efterlevandepensionen genererat ett rejält överskott för staten. I år kommer systemet att kosta 16 miljarder kronor, men avgiftsintäkterna hamnar på 21 miljarder kronor. Under perioden 2009 till 2012 beräknar Försäkringskassan överskottet till 26 miljarder kronor.

Andelen med olycks- och dödsfallsförsäkring minskar

Två tredjedelar av samtliga intervjuade som deltog i Folksam:s undersökning känner till att kollektivavtalen innehåller försäkringsskydd som utgår i samband med dödsfall. Störst kännedom om förmånerna har personer som är organiserade inom LO-förbunden där 78 procent känner till skyddet. Motsvarande andel bland TCO:s medlemmar är 73 procent och 67 procent hos SACO:s medlemmar.

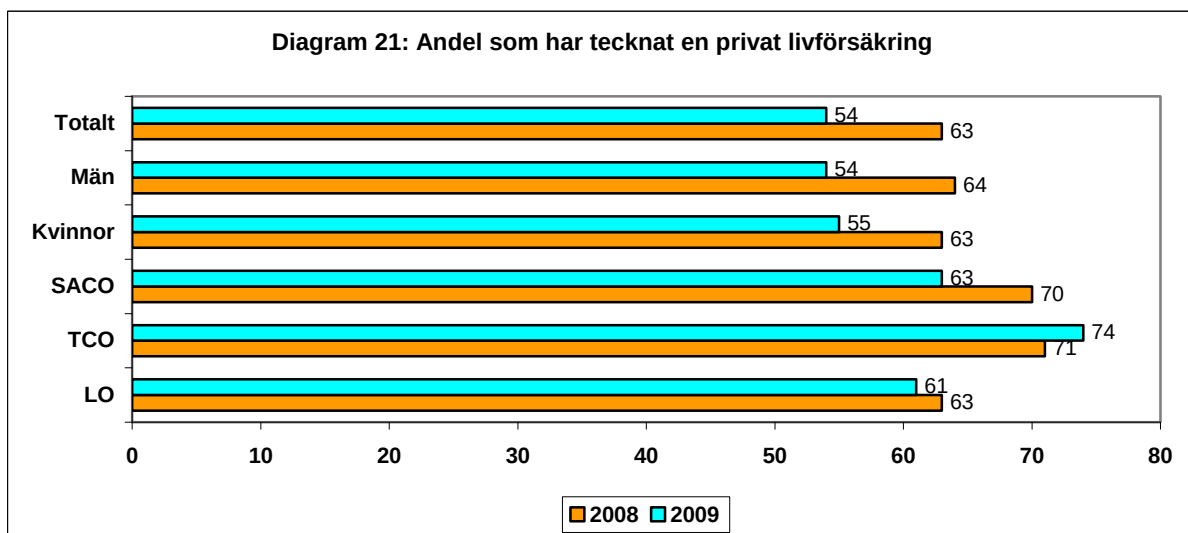
Andelen som har tecknat en olycks- och dödsfallsförsäkring har minskat från 63 till 54 procent jämfört med förra årets undersökning. Kvinnor och män är försäkrade i samma utsträckning. Tre fjärdedelar av TCO:s medlemmar har en olycks- och dödsfallsförsäkring, 63 procent av SACO:s medlemmar och 61 procent av LO:s medlemmar.

Diagram 20: Kännedom om de kollektivavtalde förmånerna vid dödsfall, samtliga (procent)

Tabell 20: Ger kollektivavtalet ett försäkringsskydd vid dödsfall?

	2008			2009		
	Ja	Nej	Osäker	Ja	Nej	Osäker
Totalt	67	15	15	67	15	13
Män	68	16	13	68	17	11
Kvinnor	66	14	16	66	14	15
Ålder 18-29	50	21	21	47	20	22
Ålder 30-44	67	16	15	65	20	13
Ålder 45-59	75	12	13	77	11	9
Ålder 60+	71	12	11	72	11	11
SACO	63	22	14	67	18	14
TCO	66	17	16	73	15	12
LO	80	8	10	78	11	9

Tabell 21: Har du eller planerar du teckna en privat försäkring, antingen individuellt eller som grupp-försäkring genom facket som ger ersättning vid dödfall?, procent.

	2008		2009	
	Har	Planerar	Har	Planerar
Totalt	63	4	54	5
Män	64	4	54	5
Kvinnor	63	4	55	4
Ålder 18-29	50	11	32	9
Ålder 30-44	71	5	58	7
Ålder 45-59	70	1	61	2
Ålder 60+	52	1	57	3
SACO	70	4	63	5
TCO	71	2	74	3
LO	63	2	61	4

Ålderdomen och tryggheten som pensionär

Sammanfattning

- Den totala pensionsnivån för anställda med avtal varierar mellan 67 och 70 procent av slutlönen, medan anställda utan avtal får endast hälften av slutlönen i pension.
- Färre tecknar privat pensionsförsäkring
- Endast sex av tio känner till den kollektivavtalade pensionen

För tio år sedan infördes det nuvarande allmänna pensionssystemet, som bygger på livsinkomstprincipen. Ju mer man arbetar och tjänar desto mer pengar spar man in på sitt pensionskonto. På alla inkomster av tjänst upp till 31 800 kronor i månaden betalar man en avgift på 18,5 procent. Den största delen, 16 procent, bokförs på varje pensionssparares individuella konto, men pengarna används av staten för att betala pensionerna åt dagens pensionärer. Resterande del, 2,5 procent, överförs till pensionsspararnas egna konton i premiepensionssystemet. Ansvar för värdeutvecklingen på dessa pengar ligger helt i våra egna händer som pensionssparare. Vi förväntas att aktivt placera vårt kapital i några av systemets närmare 800 fonder så att avkastningen blir så hög som möjlig. Avstår vi från detta val, placeras kapitalet i den statliga premiesparfonden.

Parallellt med förändringarna av det allmänna pensionssystemet har de kollektivavtalade tjänstepensionssystemen successivt övergått från förmåns- till avgiftsbestämda pensioner. Framöver kommer antalet tjänsteår och slutlönen inte avgöra pensionsnivån, utan avkastningen på inbetalda avgifter. Tjänstepensionssystemen har därför byggt upp valsystem där anslutna pensionssparare kan välja mellan olika fonder och traditionella pensionsförsäkringar.

Tabell 22, som baseras på KPA:s pensionsprognos, visar att den totala pensionen blir mellan 64 till 67 procent av slutlönen för anställda som omfattas av kollektivavtal. Anställda som står utanför dessa avtal får endast en pension som motsvarar hälften av deras slutlön. För låg- och medelinkomsttagare utgör tjänstepensionen ungefär 20 till 25 procent av den totala pensionen. Denna andel ökar till 40-50 procent för höginkomsttagarna.

En rimlig pension bör ligga på 70 procent av slutlönen. Då har man goda möjligheter att bibehålla sin erhållna standard som pensionär. För anställda med kollektivavtal finns det goda utsikter att nå denna nivå ifall man jobbar minst 40 år och aktivt väljer prisvärda premie- och tjänstepensionsfonder samt sparar i någon form, såsom pensionssparande, fonder och boendet. Tidigare i år publicerade Folksam rapporten Vad blev det för pension där vi kunde visa att personer födda år 1940 och som gick i pension år 2005 fick en sammanlagd pension som motsvarande 83 procent av slutlönen. Den allmänna pensionen uppgick till 59 procent av slutlönen, resterande del utgjordes av tjänste- och privat pension. Kommande generationer måste däremot räkna med en väsentlig lägre pensionsnivå än 40-talisterna om de vill eller måste gå i pension vid 65 års ålder. Är man född på 70-talet eller senare kommer den allmänna pensionen i bästa fall motsvara hälften av slutlönen. Därmed kommer tjänstepension via arbetet och eget sparande spela en allt mer avgörande roll för att kunna bibehålla standarden. Om man har möjlighet att arbeta ett par år till efter 65 års ålder halveras sparbehovet.

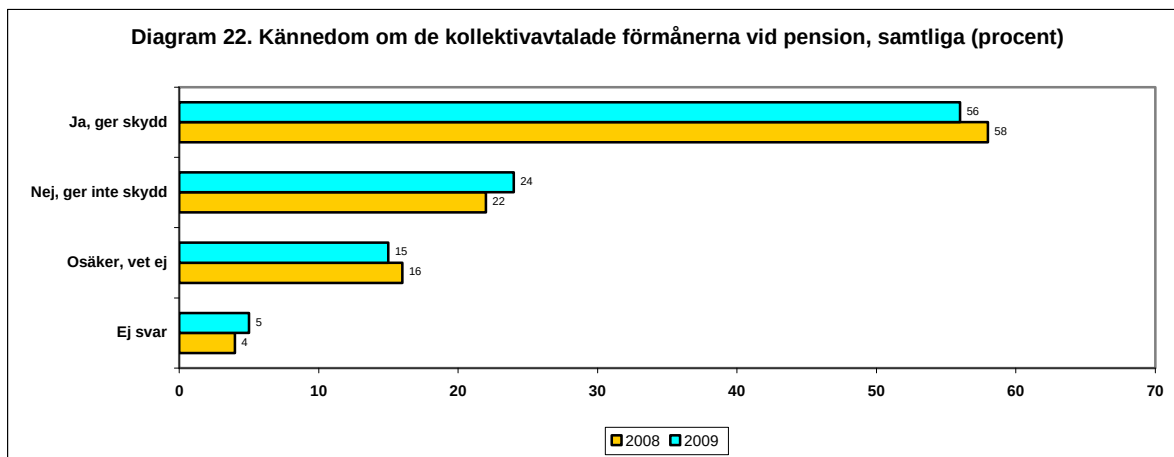
Situationen är avsevärt kärvare för personer som inte omfattas av tjänstepensionsavtalen. En person som tjänar 20 000 kronor i månaden skulle behöva spara minst 1 300 kronor i månaden i ett privat pensionssparande under 30 år för att få nå en pensionsnivå som en tjänstepension kan ge.

Tabell 22 Pensionsprognos för personer som är 41 år och varit anställda inom samma sektor sedan 1989⁹ Ersättning kr/månad. Bruttoersättning

Inkomst	Privatanställd arbetare (SAF-LO)		Statsanställd (PA03)		Kommun- och landstingsanställd (KAP-KL)		Privatanställd tjänsteman (ITP)		Anställd utan kollektivavtal	
Månadslön i dag	20 000	30 000	20 000	30 000	20 000	30 000	20 000	30 000	20 000	30 000
Månadslön vid 65 år (slutlön)	22 543	33 815	22 543	33 815	22 543	33 815	22 543	33 815	22 543	33 815
Allmän pension	11 780	17 489	11 780	17 489	11 780	17 489	11 780	17 489	11 780	17 489
Tjänstepension	4 044	6 066	3 770	5 656	3 445	5 146	3 470	5 205	0	0
Total ersättning	15 824	23 555	15 550	23 145	15 225	22 635	15 250	22 694	11 780	17 489
Andel av slutlön	70 %	70 %	69 %	68 %	68 %	67 %	68 %	67 %	52 %	52 %

Sämre kunskaper om tjänstepensionen

Endast 56 procent av samtliga deltagare i Folksams intervjuundersökning känner till att kollektivavtalen innehåller en pensionsförsäkring. Av SACO-medlemmarna är det 63 procent som känner till de kollektivavtalade pensionsförmånerna medan motsvarande andel hos TCO:s och LO:s medlemmar är 60 procent.

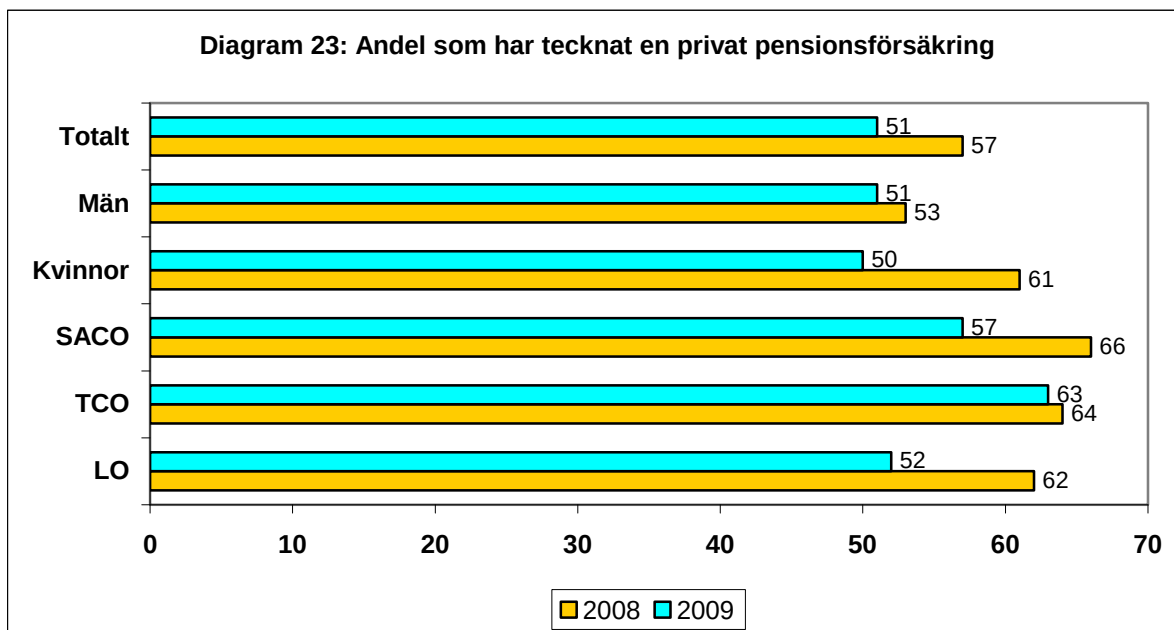
Tabell 23: Ger kollektivavtalet ett försäkringsskydd vid pension?

	2008			2009		
	Ja	Nej	Osäker	Ja	Nej	Osäker
Totalt	58	22	16	56	24	15
Män	58	25	13	57	26	13
Kvinnor		20	20	55	23	17
Ålder 18-29	61	11	20	53	21	14
Ålder 30-44	59	24	16	58	24	16
Ålder 45-59	60	24	15	60	24	14
Ålder 60+	50	27	15	50	28	15
SACO	65	21	14	63	22	14
TCO	62	20	17	60	26	13
LO	57	25	17	60	22	16

⁹ Pensionsprognos enligt KPA:S räkneseurra, se www.kpa.se

Allt färre tecknar privat pensionsförsäkring

Andelen som har tecknat privata pensionsförsäkringar har minskat från 57 till 51 procent sedan förra året. Minskningen har framförallt skett bland kvinnor. De flitigaste pensionsspararna hittar vi bland TCO:s medlemmar där 63 procent har tecknat en pensionsförsäkring, medan 57 procent av SACO:s medlemmar och 52 procent av LO-medlemmarna. I åldersgruppen 18-29 år hittar vi den högsta andelen personer som planerar att teckna en pensionsförsäkring, 18 procent, vilket kan jämföras med att den genomsnittliga andelen som ligger på 6 procent.

Tabell 24: Har du eller planerar du teckna en privat pensionsförsäkring?, procent.

	2008		2009	
	Har	Planerar	Har	Planerar
Totalt	57	7	51	6
Män	53	7	51	7
Kvinnor	61	7	50	5
Ålder 18-29	33	17	23	18
Ålder 30-44	63	11	59	7
Ålder 45-59	65	2	58	2
Ålder 60+	55	0	49	1
SACO	66	7	57	8
TCO	64	3	63	4
LO	62	5	52	5

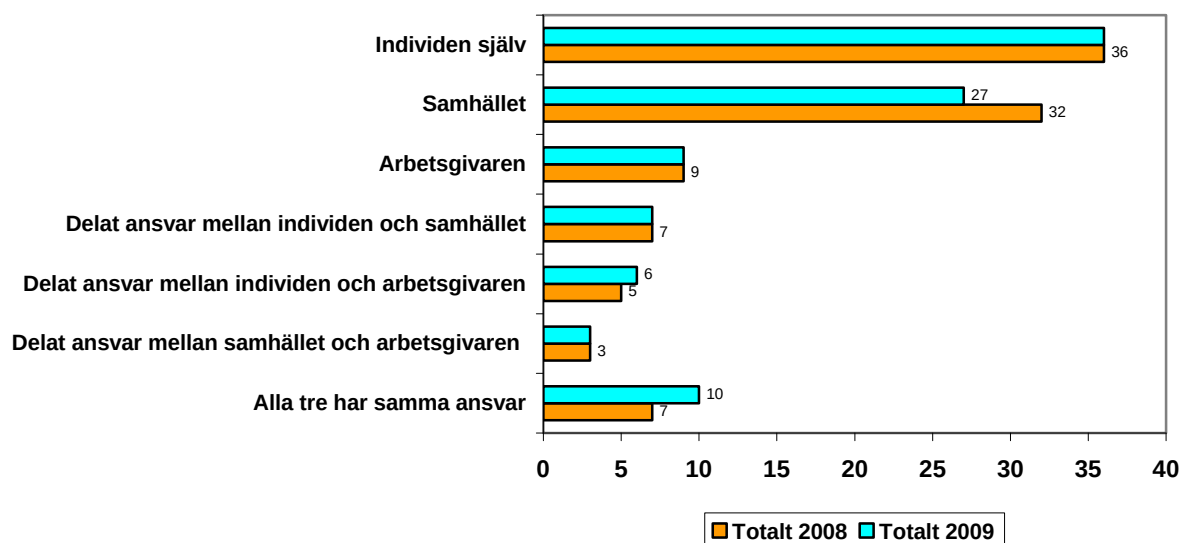
Svenskarnas förtroende för den offentliga välfärden

För att skapa oss en uppfattning om svenskarnas generella värderingar och förtroende för den offentliga välfärden har vi ställt fem frågor till samtliga intervjuade. Frågorna berör försäkringsskydd, sjukvård och äldreomsorg.

Individen, inte samhället har störst ansvar för tryggheten vid arbetsoförmåga

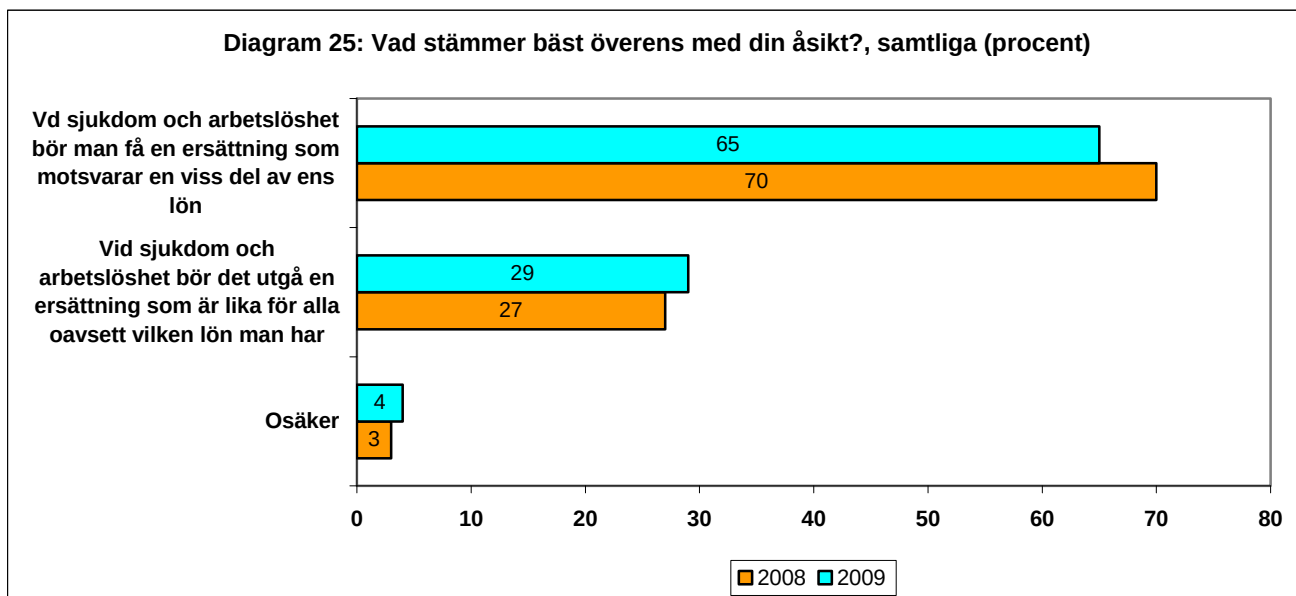
Vem har störst ansvar för försäkringsskyddet vid arbetsoförmåga och pension? Nästan 40 procent av de intervjuade tycker huvuddelen av detta ansvar ska axlas av individen själv (diagram 24). Jämfört med förra årets undersökning har andelen som tycker att samhället har störst ansvar minskat från 32 till 27 procent. Medan tio procent tycker att detta ansvar ska delas mellan individen, arbetsgivaren och samhället. Den individualistiska uppfattningen har starkast stöd hos personerna i åldersgruppen 30-44 år där 43 procent stöder den ståndpunkten. Lägst stöd för denna ståndpunkt hittar vi hos personer i åldersgruppen 45 – 55 år (33 procent) och hos SACO-medlemmarna (30 procent). Bland SACO-medlemmarna hittar vi också det starkaste stödet för att samhället ska ha störst ansvar för försäkringsskyddet, 32 procent, medan 28 procent av LO:s och TCO:s medlemmar tycker detsamma.

Diagram 24: Vem har störst ansvar för försäkringsskyddet vid sjukdom, arbetslöshet och pension?, samtliga (procent)

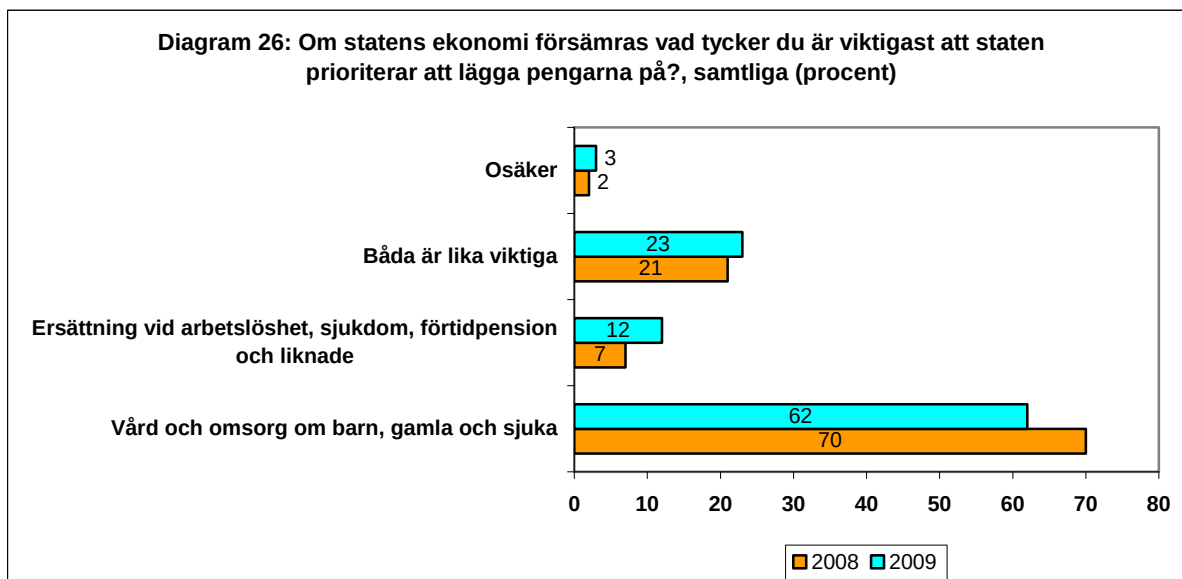
Få gillar grundtrygghetsmodellen

Av diagram 25 framgår att 65 procent tycker att ersättning vid sjukdom och arbetslöshet ska stå i proportion till lönen, det vill säga inkomstbortfallsprincipen. Stödet för denna åsikt har därmed minskat jämfört med förra årets undersökning. Medan andelen som tycker att ersättningen ska vara lika för alla, den så kallade grundtrygghetsmodellen, har ökat från 27 till 29 procent. Starkast stöd för inkomstbortfallsprincipen finner vi bland högavlönade och tjänstemän, medan grundtrygghetsmodellen har starkast stöd bland LO-medlemmar och personer i åldersgruppen 18-29 år.

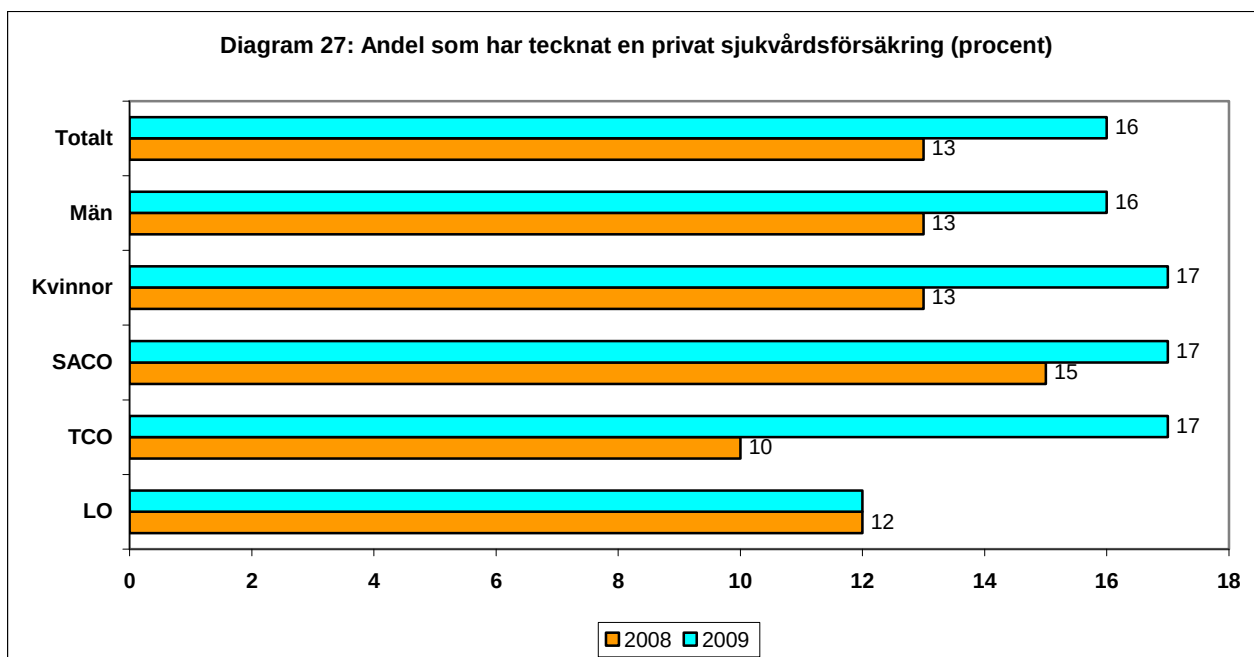
Vid kris bör vård och omsorg prioriteras

Vård och omsorg är viktigast att prioritera ifall statens ekonomi försämras. Det tycker 62 procent av de medverkade i vår undersökning (se diagram 26). Men jämfört en förra årets undersökning så har stödet för denna åsikt minskat. Medan stödet för att prioritera ersättning vid arbetslöshet, sjukdom och förtidspension och liknade har ökat markant, från 7 till 12 procent. Närmare en fjärdedel tycker att båda är lika viktiga att prioritera. Starkast stöd för att prioritera sjukvård och omsorg hittar vi bland SACO:s medlemmar, där andelen uppgår till 75 procent.

Andelen med privat sjukvårdsförsäkring ökar

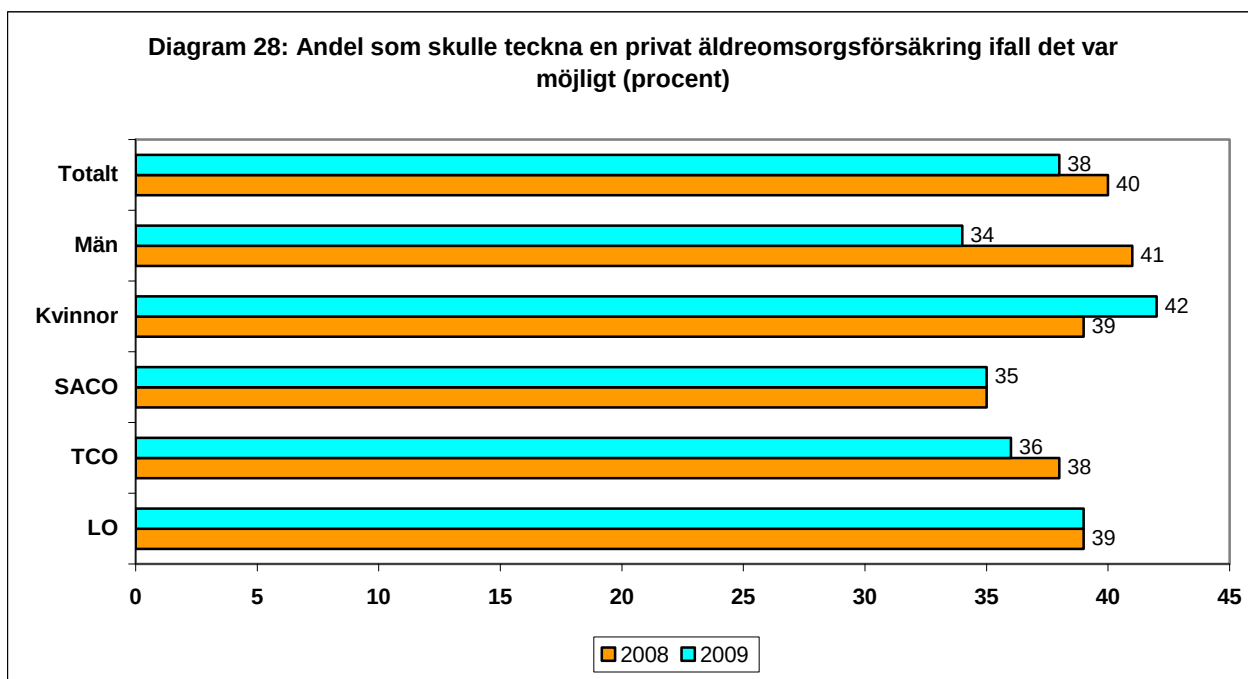
Förra året uppgav 13 procent av samtliga intervjuade att de hade tecknat en sjukvårdsförsäkring. I år har denna andel ökat till 16 procent. Andelen som planerar teckna en sådan försäkring är 5 procent. Flest försäkrade finns i åldersgruppen 30-44 år och den kraftigaste ökningen återfinns bland TCO:s medlemmarna där andelen har ökat från 10 till 17 procent. Motsvarande andel bland LO-medlemmarna är 12 procent. Mellan åren 2000 till 2007 ökade antalet personer med sjukvårdsförsäkring från 100 000 till 360 000 personer. Merparten, 84 procent, av försäkringarna betalas av arbetsgivarna. En andel som tenderar minska.¹⁰ Enligt flera prognoser kommer 20 procent av befolkningen ha en privat sjukvårdsförsäkring inom sju år. Med nuvarande ökningstakt kan denna nivå uppnås redan om ett par år.

¹⁰ Statistik från Försäkringsförbundet, Sjukvårdsförsäkring – Statistik 2000-2007

Många skulle vilja teckna en äldreomsorgsförsäkring

För att få en uppfattning om förtroendet för den svenska äldreomsorgen har vi frågat samtliga intervjuade om de har ett intresse av att köpa en äldreomsorgsförsäkring ifall det var möjligt. Andelen som svarande ja på denna fråga uppgick i år till 38 procent, medan 49 procent svarar nej. Störst är intresset hos personer över 45 år där 42 procent skulle vilja köpa en äldreomsorgsförsäkring. Hos fackliga medlemmar är intresset störst inom LO-förbunden, 39 procent, och lägst hos SACO-medlemmarna, 35 procent. Jämfört med förra årets undersökning så har intresset för äldreomsorgsförsäkring svalnat hos männen där andelen har minskat från 41 till 34 procent.

Slutsatser

Folksams årliga rapport Valfärdstendens 2009, pekar i en entydig riktning; staten sänker ersättningsarna i socialförsäkringssystemet. Knappt hälften av svenskarna tycker att ersättningsarna är tillräckligt höga. Och lika stor andel tror att de inte kan bibehålla sin ekonomiska standard ifall de skulle bli långtidssjukskrivna i mer än sex månader. Allt fler köper därför privata försäkringar som ger ersättning eller vård vid sjukdom och arbetslöshet. Medan färre köper försäkringar för händelser som ligger i avlägsen framtid, såsom dödsfall och pension.

De faktiska ersättningsnivåerna i socialförsäkringssystemet minskar på grund av skillnaden i beskattning mellan lön och försäkringsersättningar och förändrade beräkningsregler. Arbetsskadelivräntan, som ska motsvara 100 procent av tidigare lön, har minskat till 93 procent av nettolönen. Sjukpenningen, som ska vara 80 procent av den sjukpenninggrundande lönen, ligger i genomsnitt på 73 procent av nettolönen vid långvarig sjukskrivning. Vid stadigvarande sjukdom utgår sjukersättning på 62 procent av den genomsnittliga nettolönen och inte på 64 procent som lagen föreskriver. Medan ersättningsnivån sjunker till 58 procent för en genomsnittslöntagare om han eller hon blir arbetslös. Ska individen kunna bibehålla sin standard måste hon därför komplettera sitt skydd i form av kollektivavtalade eller privata försäkringar. Därför är det inte överraskande att allt fler tecknar privata försäkringar.

Andelen person som har tecknat en privat inkomstförsäkring, som kompletterar den offentliga arbetslöshetsförsäkringen, steg från 18 till 32 procent jämfört med motsvarande undersökning förra året. Särskilt kraftig var ökningen bland medlemmarna inom de fackliga centralorganisationerna LO och TCO. Likaså ökade andelen med en privat sjukförsäkring från 32 till 35 procent under samma period. Andelen med privata sjukvårdsförsäkringar steg från 13 till 16 procent och intresset av äldreomsorgsförsäkring är fortsatt stort. Fyra av tio uppger att de skulle teckna en äldreomsorgsförsäkring ifall det var möjligt, vilket indikerar en allvarlig förtroendekris för denna verksamhet.

Anställda som saknar kollektivavtal på sina arbetsplatser är särskilt utsatta om olyckan är framme på grund av att de inte kan räkna samma trygghet som de flesta anställda tar för givet. Uppskattningsvis handlar det om mellan 360 000 och 560 000 personer på den svenska arbetsmarknaden. Majoriteten arbetar inom branscher med låga löner och höga risker, vilket försvårar deras möjligheter att själva skaffa ett tillfredställande skydd. Saknas kollektivavtal och månadsinkomsten är 20 000 kronor blir den genomsnittliga månadsersättningen 2 000 kronor lägre vid sjukdom och 4 000 kronor lägre vid pension. Vid dödsfall kan efterlevande få acceptera en ersättning som motsvarar hälften av vad kollektivavtalen garanterar. Ett privat försäkringspaket som ger ett liknande, men långt ifrån motsvarande, skydd vid dessa händelser kostar 1 500 – 2 400 kronor per månad. Ett pris som förutsätter att personen klarar försäkringsbolagets hälsodeklaration utan anmärkningar beträffande tidigare eller kroniska sjukdomar, övervikt eller rökning. I annat fall höjs priset eller undantas de aktuella sjukdomarna från försäkringen.

När ansvaret för tryggheten förskjuts från staten till individen är det inte förvånande att värderingarna kring välfärd förändras i individualistisk riktning. Andelen svenskar som tycker att samhället har huvudansvaret för försäkringsskyddet vid sjukdom, arbetslöshet och pension har minskat från 32 till 27 procent jämfört med förra årets undersökning. Andelen som tycker att detta är individens ansvar ligger på kvar på en oförändrad nivå, 36 procent. Dessutom minskar stödet för inkomstbortfallsprincipen från 70 till 65 procent och stödet för grundtrygghetsmodellen ökar från 27 till 29 procent.

Svenskars kännedom om de kollektivavtalade försäkringsförmånerna ligger ungefär på samma nivå som förra året. Kännedomen om försäkringsskyddet är som högst där risken för skadehändelse i arbetet är som lägst, det vill säga dödsfall och arbetsskada. Medan kännedomen om skyddet för händelser som är betydligt vanligare såsom förtidspension, arbetslöshet och pension är betydligt lägre. Att endast 56 procent känner till att kollektivavtalen innehåller en pensionsförsäkring är särskilt anmärkningsvärt mot bakgrund de hundratal miljoner kronor som årligen satsas på information och reklam om detta. Arbetsmarknadsparter och försäkringsbranschen har ett gemensamt ansvar att dessa siffror förbättras inom en snar framtid.